

UNES MEMÒRIES DE MN. JOSEP MARIA MARQUÈS I PLANAGUMÀ, HISTORIADOR I ARXIVER

CARLES SAPENA

"Com és possible?"

Finalment, l'altre, amb la veu encara més reservada, mormolà:

"Nostre Senyor ho fa molt, això...".

No va dir res més, però jo estic segur que l'altre el va entendre perfectament.

ARTUR BLADÉ I DESUMVILA,

L'exiliada. Dietari de l'exili, 1939-1940.

Josep Maria Marquès i Planagumà (Cruilles, 8 d'octubre de 1939 – Girona, 8 de novembre de 2007) va portar a terme una extensa labor com a capellà, documentalista i investigador en els dominis de les ciències socials i humanes.¹

Els presents *Annals*, dedicats a homenatjar el treball del Sr. Enric Mirambell i Belloc, esdevenen una escaïença propícia per donar a conèixer un fragment de les memòries de Mn. Josep M. Marquès, perquè, malgrat les diferències de generació i ambientals, ambdós dirigiren en paral·lel biblioteques i arxius a la ciutat de Girona, conrearen la història, exerciren la docència, esdevingueren publicistes i professaren una mateixa fe. Un, en l'àmbit de l'administració pública, i l'altre, de l'eclesiàstica. La tasca del Dr. Mirambell és reconeguda en aquesta miscel·lània, i la del Dr. Marquès és en curs de publicació.²

¹ "In Pace", al *Butlletí de l'Església de Girona*, núm. 11, pp. 655-56, novembre de 2007.

² *Miscel·lània d'estudis Doctor Josep Maria Marquès i Planagumà*, convocada pel Patronat Francesc Eiximenis de la Diputació de Girona la primavera de 2007 (en premsa).

Aquest fragment de les memòries de Mn. Josep M. Marquès va ser confiat pel seu autor a qui signa aquesta justificació editora en ocasió de preparar l'entrevista que li va dedicar a la *Revista de Girona*.³

Es tracta d'una part del text que Mn. Marquès guardava a l'ordinador amb el qual treballava a l'Arxiu Diocesà de Girona. Els sis anys transcorreguts d'ençà de l'adreça d'aquesta versió fan obvi pensar que ho hauria anat completant amb posterioritat.

Atès el seu contingut, el curador de l'edició ha sotmès la pertinença de la comunicació pública a persones de reconegut criteri. En tot cas, però, la responsabilitat és exclusiva del seu dipositari, que entén interpretar així la voluntat de publicació del finat.

Les memòries de Josep M. Marquès reporten les vivències d'un home esquinçat per una realització eclesialística mai assolida del tot, i són d'indubtable interès per a la història i la sociologia, l'antropologia del clergat i la psicologia social de l'Església.

L'organització dels serveis del patrimoni cultural de la diòcesi de Girona que preconitzava –infructuosament– Mn. Marquès s'efectuà de manera fulminant una vegada traspasat.⁴

La imatge pública de cada persona es configura amb factors d'origen aleatori. Es pot trobar gent que ha gaudit de crèdit anticipat, i potser no l'ha justificat després. D'altres, en canvi, han treballat en projectes que el seu entorn immediat no ha comprès.

Vaig rebre el 1996 un premi Jaume I d'acció cívica. Ningú no troba amargant un dolç, i jo tampoc. Només em va sorprendre que fos d'acció. No he actuat gaire: més que organitzador, he estat persona de taula i escriptori. M'identifico amb el lema pro aris et focis, lluny, però, de qualsevol nacionalcatolicisme.

L'objectiu que em mou a escriure ara se situa en un àmbit ben precís. En un llibre de Salvador Cardús sobre el Concili Provincial Tarraconense es presenta una

³ SAPENA, Carles: "Josep M. Marquès, creure i saber", a la *Revista de Girona* núm. 228, pp. 18-25, gener-febrer de 2005.

⁴ "Arxiu Diocesà i Biblioteca Diocesana del Seminari: Memòria 2007", al *Butlletí de l'Església de Girona*, núm. 2, p. 106, gener de 2008.

cronologia d'aquest esdeveniment. Entre les dates de la cronologia es troba, per exemple, el dia de l'aparició del llibre de Modest Prats sobre la llengua catalana en algun dels concilis del s. XVII, i fins la data d'unes publicacions vagament relacionades amb el concili, com l'escrit papal "Veritatis splendor". El llibre publicat per mi sobre tots els concilis de la Tarraconense dins de la col·lecció "Clàssics del Cristianisme", d'edicions Proa, hi és passat per alt. Oblit d'un llibre ben notori, i d'una presentació sonada a Tarragona, on l'arquebisbe Torrella va dir coses importants sobre el seu projecte conciliar?

A l'entorn de la presentació del primer volum del Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya s'ha repetit que la idea de compondre l'obra va sorgir "a l'entorn del" congrés d'història de l'Església celebrat a Solsona el 1993, i com a mitjà per a la preparació d'una Història de l'Església al país. Amb aquests termes ho vaig formular a la ponència inicial que em va ser encomanada, i resta impresa a les actes del congrés. Ningú més en va parlar allí, en debats públics. El 1999, reconèixer aquest fet no els ha convingut, a certs historiadors, col·laboradors del Diccionari, disposats a modificar la història en benefici d'interessos propis.

Els dos episodis recordats mostren que he fet l'experiència de ser silenciats, com he fet la de la interpretació inesperada i sorprenent.

Que hom vulgui ser escoltat, a propòsit de la pròpia memòria i de la pròpia imatge, no és una aspiració legítima? Faig als que em tenen ben etiquetat una pregunta manllevada a Michel de Certeau: "Tu, què dius que ets, quan et penses dir allò que sóc jo?". Mentre els fets narrats siguin reals, és clar que l'òptica del narrador, tot i tenir-los del seu propi color, no els falsifica ni permet titllar l'exposició de victimisme. Qui conegui l'autor i les vicissituds en què ha intervingut, podrà jutjar si convenia rememorar els episodis narrats en aquestes pàgines per donar-ne la versió del protagonista. Protagonista de presències, i també d'absències; no endebades Vidal i Barraquer és més valorat per allò que no va fer des de 1936 que no pas per allò que va fer abans. L'ús de la primera persona en la redacció no hauria de provocar la nàusea de l'enfilat a dalt de si mateix (G. Ferrater); és la forma gramatical òbvia per als esdeveniments que hom ha protagonitzat.

Girona, estiu de 1996 - gener 2001.

ARXIU

En arribar a Girona des de Roma el 1978, amb el doctorat en Història de l'Església tot just estrenat, no sabia pas què em faria fer l'autoritat diocesana. No hi havia perspectives immediates de feina per a mi dins de l'especialització que havia pres. Encara gràcies que m'haguessin guardat classes al Seminari. Un meu amic que s'havia graduat en música, també a Roma, va tenir un retorn menys atractiu: li van oferir la parròquia de Riudellots de la Creu, que no tenia ni dos-cents habitants, i cap activitat musical. És desconcertant l'experiència de sentir a dir ara que falten capellans, i després que en sobren, sobretot quan el que s'adona que sobra és un mateix.

Nomenament imprevist

Dos anys després, el 1980, em van nomenar arxiver a l'Arxiu Diocesà. Efectivament, Jaume Marquès, canonge arxiver, es jubilava, i Gabriel Roura el succeïa com a arxiver de la catedral. Mentre Roura havia estat a l'Arxiu Diocesà, es llicencià en història a la universitat.

No m'havia especialitzat en arxivística a Roma, tot i que el bisbat m'hauria pogut fer alguna indicació en aquest sentit: la jubilació que m'obriria les portes de l'arxiu era ben previsible. Vaig cursar la matèria amb un professor excel·lent, l'únic seglar que ensenyava a la facultat d'història on m'havia graduat, Lajos Pásztor. Era un hongarès que havia abandonat el seu país fugint del règim comunista. I era l'autor de la primera guia general de l'Arxiu Vaticà, publicada per motius extracientífics sota un nom desconcertant: *Guia de les fonts per a la història eclesiàstica de l'Amèrica Llatina a l'Arxiu Vaticà*. En les seves lliçons, el primer manament arxivístic, el principi de provenença, restava tan clar com en els seus estudis. Un principi que he vist vulnerar per professionals de casa nostra, que s'han promocionat bé en la carrera arxivística. Els coneixement apresos de Pásztor els he fet rendir a fons.

Em feia sentir interès per fer d'arxiver el fet d'haver-ne estat client, tot fent la tesi, a Simancas, l'Archivo Histórico Nacional de Madrid, el del Ministerio de Asuntos Exteriores, el de la Corona d'Aragó, l'Archivo di Stato de Roma, el de Propaganda Fide, el de Massa Carrara, el Datini de Prato. Quan s'investiga en arxius és fàcil adonar-se dels serveis que faciliten la feina i dels dèficits que l'entorpeixen. Fins és possible que el recercador rumï, mentre

navega desorientat o quan troba la clau per situar un conjunt documental, què faria si un dia hagués de servir persones des de l'altra banda del taulell. Havia regirat molts inventaris d'arxius a la biblioteca de l'Institut Espanyol d'Història Eclesiàstica a l'església de Montserrat de Roma, a fi de planificar recerques de detall. És usant els inventaris i repertoris, que es veu com s'han d'estructurar aquestes eines.

Unificar arxius

Diuen que al bisbat es va discutir el 1980 si enviar Marquès a la Catedral i deixar Roura al diocesà, o a l'inrevés. Si es va discutir, ningú no me'n va dir res, i desconec els arguments que es van ventilar. Un d'ells devia ser que, de fet, ja des de 1978 Roura era auxiliar de l'arxiu catedralici.

Únicament puc assegurar que jo tenia aleshores –i he mantingut amb tossuderia– una altra proposta per a la disjuntiva: aprofitar el canvi de persones per crear un únic centre, ben instal·lat i ben atès, on podríem treballar Roura i jo, i els altres que calguessin, a fi de donar un millor servei als estudiosos. L'arxiu de la catedral tot sol no té fons ni mitjans per obrir vuit hores al dia. Així ho vaig dir a en Joan Busquets, aleshores vicari general, que podrà explicar, si és del seu gust, per què no es va dur a terme la proposta.

Feia llàstima, l'Arxiu Diocesà, en aquells moments. Situat en un pis rò-nec del carrer Bellmirall, i moblat pobrament, atenia el públic només tres hores al dia, de 10 a 1, com les oficines del bisbat. La necessitat d'ampliar l'horari, de millorar les instal·lacions, de descriure els seus fons, era evident per a tothom. Excepte per a l'autoritat eclesiàstica: tot el recolzament que es va donar al nou arxiver va consistir a assenyalar-li com a auxiliar un capellà que ni escrivia a màquina, ni podia expressar-se intel·ligiblement, ni li convenia de portar pesos. Em tocava a mi atendre els investigadors, transportar lligalls i confeccionar inventaris.

Els responsables del bisbat no s'adonaven que era absurd de mantenir tres sales de consulta obertes al públic (biblioteca del Seminari, arxiu catedralici i diocesà) en una distància de cinc-cents metres. La sola dispersió impedia d'equipar-les millor: l'arxiu diocesà no tenia ni telèfon ni fotocopiadora. Si s'unien en un centre únic de documentació diocesà (arxiu i biblioteca) amb pocs recursos se'l podria dotar dels mínims necessaris.

Les autoritats sempre em van assegurar que la catedral s'oposaria a la unió dels fons. I sempre vaig respondre preguntant si la catedral era cosa diocesana. De fet, han passat força anys, i encara s'espera la primera publicació de l'arxiu catedralici, tot i que disposa no sols d'un titular, sinó també d'un auxiliar. Bé és cert que també jo puc disposar dels serveis d'una persona que atén la sala de lectura de l'arxiu. Contractada el 1988 pel Seminari i subvencionada pel bisbat per al seu servei a l'arxiu, aquesta persona va sofrir les conseqüències d'una desorganització patent. Depenia del Seminari, que la po [...]

[...] la feina acabada. El treball efectuat durant els anys 1980-2001 permet oferir als recercadors de l'Arxiu Diocesà 24.000 pàgines de registres de més de 280.000 documents, presentades en més de 80 volums relligats, la majoria dels quals inclouen índexs de noms i de llocs, i, en ocasions, índexs de matèries. Per a molts no hi hauria gaire diferència entre 80.000 i 180.000 documents, perquè no tenen termes de comparació. Però reptaria els que hagin treballat en aquest camp a registrar correctament deu escriptures en una hora. 200.000 documents poder suposar fàcilment de 18.000 a 20.000 hores, sense comptar la feina dels índexs. A 40 hores la setmana i 2.000 a l'any, són 9-10 anys de feina.

Una empresa d'aquestes dimensions no es defineix amb precisió des de l'inici. El camí es deixa veure tot caminant. De prioritat als repertoris, n'havia començat a donar en indexar 200 volums de l'Arxiu Vaticà, cap a 1975 (Índices del archivo de la Nunciatura de Madrid. I. 1664-1754, dins *Anthologica Annuua* 22-23, Roma, 1975-1976; 691-853; Índices del Archivo de la Nunciatura de Madrid. II. Vols. 103-228. Roma, 1985, 155 pp. Publ. del Instituto Español de Historia Eclesiástica. Subsidia, 19). Confesso que cap a 1980 atribuïa més importància a transcriure i publicar els documents de major antigor, com els cartorals de Carlemany, de Rúbriques Vermelles i de Roses. El primer i el darrer han assolit l'edició. No m'he acantonat, però, sota l'etiqueta de documentalista. En constatar que els investigadors es limitaven gairebé sempre a les Visites Pastorals i poc més, vaig creure convenient d'informar-los sobre altres sèries que trobarien a l'Arxiu. Per això vaig fer una cata: el període de 1420-1620 de les Lletres. El resultat era interessant (*Santa Maria de Roses*, Roses 1992, 54 p.). De la cata selectiva vaig passar a l'anàlisi exhaustiva dels primers volums de la sèrie de Lletres (Lletres 1294-1334); la tipologia documental restava establerta amb la màxima precisió. Restava

completar les anàlisis selectives al llarg de les sèries. Així vaig procedir amb les sèries de Manuals i de la Notaria o *Notularum*.

De les sèries que impliquen l'existència de fundacions permanents (beneficis i causes pies, dotalies de fundacions de la catedral), els documents fonamentals són aquells que les institueixen. Per aquest motiu vaig tenir interès a fixar les fundacions de beneficis, les de causes pies i les dotalies de la catedral. Les informacions començaren a servir als investigadors. Per la meua part, els repertoris de tals institucions em facilitaven d'identificar referències que apareixien en altres sèries. Com les cireres surten del cistell, i un penjoll n'estira un altre, així els repertoris completats estimulaven a confeccionar-ne més.

La difícil publicació dels repertoris

Una guia-inventari de 180 pàgines, presentada al Servei d'Arxius de la Generalitat el 1988, ha estat honorada durant deu anys amb el silenci administratiu. La col·lecció dedicada a aquests instruments de recerca per als arxius eclesiàstics, el director de la qual és anònim (tot i que Josep M. Martí Bonet, canonge barceloní, deu saber-ne alguna cosa), s'ha farcit d'edicions d'inventaris de pergamins, d'interès relativament restringit. Han editat un inventari de processos que en conté una trentena del segle XIV –de Barcelona, naturalment– i deixaren inèdit el que he compost, que en recull 300 de la mateixa època. Tot i aquestes malventures, l'Arxiu Diocesà és l'arxiu gironí que ha publicat més documentació pròpia. I la guia ha sortit impresa el 1998 gràcies a la Diputació de Girona (amb unes possibilitats de difusió més restringides) i a unes gestions personals meves rocambolesques que algun dia narraré.

El 1999, l'amic Pere Trijueque, de qui més avall diré més coses, es va engrescar a integrar tots els repertoris de l'arxiu en un CD-ROM. Serà el primer arxiu de Catalunya que disposarà d'aquesta eina. La quantitat d'hores que hi ha dedicat no la sé, però la imagino. La que m'hi ha fet dedicar a mi sí que la sé, perquè he passat mesos i mesos que no he treballat en altra cosa, començant sovint a les sis del matí. Vam demanar suport econòmic al Patronat Eiximenis, el qual ens va respondre el 13 de desembre de 1999 amb grans felicitacions i la promesa de cercar mecenatges. Al cap d'un any els mecenatges encara s'esperaven. El més eficaç en el suport donat va ser

en Josep Matas i Balaguer: va muntar una presentació pública de l'eina a la Fontana d'Or. L'assistència va ser d'unes 40 persones, i l'acte va tenir ressò periodístic.

La producció del CD-ROM en 1.000 exemplars, inclosa una retribució modesta pel treball, puja a poc més d'un milió i mig de pessetes. La despesa és ben rendible, perquè la publicació en paper seria molt més cara, molt més voluminosa i de consulta molt carregosa. Vaig creure que valia la pena de proposar-ho al Servei d'Arxius de la Generalitat, amb càrrec a un fons de subvencions per a la confecció d'instruments de descripció d'arxius dotat de manera més aviat modesta, per no dir altra cosa: cinc milions anuals. Havent enviat l'oportuna documentació prèvia al cap de servei, Francesc Olivé, i sol·licitat la corresponent entrevista, em va rebre a principi de juny de 2000 un seu ajudant. El resultat de la conversa mantinguda, deixant de banda els elogis que em va dedicar, tan abundants com baratets, és que a tot estirar em podien donar 200.000 pessetes: un 15 % del projecte. D'on volen que tregui la resta, jo? Una dada interessant va aflorar en el diàleg: de tots els ordinadors de què disposava el Servei d'Arxiu, només un tenia entrada per llegir CD-ROMs, deia l'ajudant de Francesc Olivé.

El gener de 2001, en ocasió de presentar el meu llibre *Pies Paraules*, el ponent de Cultura de la Diputació em va dir que cercaven diners per ajudar-me. Aquesta vegada va anar de debò. S'ha signat un conveni entre la Diputació i el Bisbat, i el CD-ROM s'ha editat.

L'ofici d'arxiver

He avaluat la feina quantificable. N'hi ha d'altra que pot mesurar-se en hores, i no les he compatibilitzat. He desenrotllat i aplanat personalment uns deu mil pergamins. He restaurat elementalment més d'un centenar de volums deformats o malmesos; en particular, de la sèrie de dispenses matrimonials de proclames. He triat pilons inacabables de papers desordenats, i he dedicat dies i dies a seleccionar-los. N'he fet lligalls i els he etiquetat, per –així– fer o refer sèries.

I també he hagut de dedicar molt temps a la feina de transportar llibres i lligalls pel carrer, en un trajecte de mig quilòmetre entre el magatzem de l'arxiu i la sala de lectura. Feina de bastaix, que he fet a desgrat, perquè podria haver dedicat les estones que m'ha pres a tasques més útils,

i sobretot, pel que implica d'incúria de la cúria diocesana envers seu arxiu històric.

Vaig prendre la decisió el 1998 de no tocar el pressupost anual assignat a l'arxiu pel bisbat, per provocar una reflexió sobre les meves condicions de treball, i perquè cap responsable de la diòcesi no pogués dir que no disposava de recursos per instal·lar-lo dignament. Era i és una protesta testimonial i inútil: ningú no es va dignar a cridar-me, per exemple, per preguntar-me per què ho feia. Era més senzill ignorar el testimoni, anorrear-lo i fer-lo mentalment inexistent. Els avesats al llenguatge eclesiàstic recordaran que el testimoni s'anomena en grec "màrtir", i que la manera de reduir-lo a la inexistència, el martiri, consisteix al capdavant en un anorreament físic. Ni tan sols he pogut aclarir si els diners estalviats (400.000 ptes. anuals) eren posats en un compte a part per a les obres a fer o bé han estat utilitzats per a altres fins. L'aritmètica religiosa sol ser nebulosa en les despeses i parasitària en els ingressos.

Víctima de parasitisme, he pagat de la meua butxaca (en els anys 1987-1994, de subvencions de la Generalitat donades a la confecció d'instruments de recerca), des de l'ordinador i la impressora que utilitzo fins al paper que consumeixo, passant pel relligat dels volums que contenen els instruments de recerca que es posen a disposició dels investigadors. En relligats, he gastat més de 100.000 pessetes: en equip informàtic, he superat el milió. He satisfet del mateix fons la paga d'estudiants que he contractat durant l'estiu, per treballar més intensament en l'ordenació de fons peculiars. Alguns d'ells (Josep Pujol, Enric Sagner, Narcís M. Amich, M. Lluïsa Faxedas) van progressar així en estudis d'història que tenien iniciats. Els darrers anys ja no he fet campanya d'estiu. He treballat sol, també els estius.

El futur millor és a prop?

A mitjan 1996 es va admetre la solució de principi al problema pendent de la ubicació de l'arxiu. Depenia de dos factors: un espai, que havia de ser al Seminari, per unificar en el futur els serveis d'arxiu i biblioteca diocesana, i uns recursos econòmics, que havia d'aportar el bisbat. Per això jo havia proposat el gener de 1995 que es nomenés una comissió integrada per un membre de l'equip del Seminari, un del consell episcopal i un coneixedor de les necessitats de l'arxiu, amb facultat per prendre decisions. El vicari general es va apuntar la meua proposta a la seva llibreta.

La comissió va ser instituïda –si hi va haver institució formal, ningú m'ho féu saber– el juny de 1996. En foren membres Enric Sala, Joan Planellas i jo mateix. I va prendre els acords decisius (locals i arquitecte) en una única sessió. Que un camí operatiu tan evident no s'adoptés sinó un any i mig després d'haver-lo proposat, és depriment. Per això va ser un goig sense alegria. La comissió va encarregar l'estudi de l'agençament dels locals a l'arquitecte Narcís Negre. El projecte Negre, però, un cop elaborat, va anar a dormir en un calaix qualsevol, i ja no n'ha sortit.

La lluita contra uns factors adversos talment contraris al pensament que caldria esperar entre les persones que els feien néixer m'ha desgastat irremeiablement. Quan, unint l'arxiu i la biblioteca del Seminari, s'hagi constituït el centre de documentació diocesà al servei de la cultura –a semblança, per exemple, de la Biblioteca Episcopal de Vic– ben equipat de personal i material, desitjo no tenir-hi responsabilitats executives.

En un mateix dia de l'estiu de 1996 vaig saber que en Joan Busquets deixava de ser rector del Seminari i van ingressar a l'arxiu els llibres de matrícula del Seminari (1828-1916) que li havia reclamat endebades fa més de dos anys. Que un personatge considerat com a historiador pogués posar el seu poder rectoral al servei d'una decisió tan mancada de fonament com és negar l'ingrés a l'arxiu d'uns materials que només a l'arxiu podien estar, d'acord amb les disposicions oficials diocesanes i amb la raó, evidencia que sovint el poder personal s'exerceix en l'Església en forma de petits regnes de taifes. El 1997 s'aconseguí que el Seminari assignés a l'arxiver un lloc de despatx i que el bisbat el moblés decorosament, després de tretze anys d'espera. Les obres d'instal·lar prestatgeries al Seminari no han començat. Havent deixat l'Enric Sala el càrrec de vicari episcopal, no consta que ningú hagi estat comissionat per als temes culturals, arxiu inclòs.

Dic que no consta, i ho dic després d'investigar suficientment. Quin dels vicaris episcopals s'ocupa de l'arxiu diocesà? Ho vaig preguntar l'estiu de 1998, és a dir, un any després de la remodelació de la camarilla de govern, a l'omnipresent secretari general del bisbat, Joan Nasplada, i em va respondre que “li semblava que era un tema reservat”. Vaig interrogar un dels vicaris de zona, Josep Gispert, i va donar per resposta que creia que n'havia estat encarregat en Jaume Julià, que el tema era damunt la taula de la camarilla, i que la primera qüestió per resoldre era si es mantenia l'arxiu

al carrer Bellmirall, si es traslladava al Seminari o bé si s'unificava amb el de la Catedral. Que el Consell Episcopal pogués plantejar-se semblants preguntes després de quinze anys d'haver donat jo per escrit i publicat les raons objectives que aconsellen la unificació, demostra una receptivitat mínima a la lectura per part dels seus integrants.

Això sí, algú hi pensava. Efectivament, la Guia 1998 del bisbat va reestructurar sobre el paper la Delegació del Patrimoni Cultural. Ara constaria de tres serveis: un per als immobles, un per als béns mobles i un per al patrimoni històric documental. Aquest darrer succeeix l'antiga Delegació d'Arxius, i accepta damunt del paper la meua vella reivindicació –argumentada ja al pròleg del llibre *Impresos gironins*, de 1987–que el bisbat ha de tenir cura del seu patrimoni imprès. Ara bé, de la mateixa manera que la Delegació d'Arxius a les guies diocesanes des de 1992 era l'únic càrrec que no quedava cobert, el nou servei ha tingut a la guia només les paraules “Cap de servei” i un guionet. Clar i català, el càrrec continua vacant –únic càrrec vacant de tota la diòcesi!–, i el servei no es fa. Els lectors més introduïts al món eclesial podran conjecturar per si mateixos (...)

El març següent, un Rotary em va interpel·lar directament. Una vegada més, em vaig assegurar de si en Pere Domènech era conscient que l'havia interrogat. Efectivament, n'era conscient, com estava convençut que no calia que em tornés resposta.

El desembre de 1998, arran d'haver estat robat un pergami de l'Arxiu que hom exposava a la Fontana d'Or, vaig publicar als dos diaris de Girona un article, “Els lladres de pergamins són ingenus”, on exposava públicament el perill que es continuessin robant documents, no pas d'un en un, sinó de cent en cent. Encara que en Joan Domènech, cap dels Serveis de Cultura de la Generalitat, el considerés un article “demolidor”, sense entrar en el fons de la qüestió, diverses persones em van manifestar el seu acord amb l'escrit. Cap capellà, però, i menys encara algú del Kremlin eclesial. Només, el gener següent, el vicari general va concedir una entrevista al *Diari de Girona*, on va assegurar que la decisió definitiva entorn de l'arxiu es prendria, com a molt, un mes més tard, és a dir, dins del mes de febrer de 1999. Mentia amb la naturalitat que donen els hàbits consolidats: la decisió no s'ha pres. L'assegurança del pergami (500.000 ptes.) es va cobrar, i ingressà en un dels comptes del bisbat dels quals no es donen comptes.

Encara el novembre de 1999, després d'haver tingut jo notícia per l'arquitecte diocesà, Narcís Negre, que s'estava estudiant un nou emplaçament de l'arxiu al Seminari i haver-li respost per carta els inconvenients que a judici meu presentava la solució estudiada, carta de la qual vaig enviar còpia al vicari general, el titular del càrrec, Jaume Julià, em va comunicar telefònicament –i va subratllar que es tractava d'una mera comunicació– que s'havia encarregat al mateix arquitecte estudiar el referit emplaçament. Com sempre, es tractava d'un anunci sense conseqüències.

Acaba la història, i acaba bé

La història acaba el juny de 2001. El bisbe em comunicà que s'havia rebut una oferta interessant per la casa del carrer de Bellmirall on hi ha el dipòsit de l'arxiu, i que calia traslladar-lo al Seminari. El projecte de la instal·lació el faria l'arquitecte Narcís Negre, després que haguéssim acordat amb el rector de la casa, Joan Planellas, el lloc on s'havia de situar.

Les dues causes per les quals he combatut durant vint anys, l'abandó del pis del carrer Bellmirall i la unió –o almenys aproximació– entre Arxiu Diocesà i Biblioteca Diocesana, s'han resolt en vint minuts. No vam tardar més, en Joan Planellas i jo, a posar-nos d'acord sobre l'indret on s'emmagatzemarà de manera segura i digna la preciosa documentació que he custodiat en condicions precàries fins ara.

El lector atent, però, s'haurà adonat que aquest canvi no s'ha produït perquè algun consell diocesà hagués decidit servir millor la cultura o de protegir el patrimoni documental. Tampoc s'ha pres la decisió perquè es trobés que passejar papers pel carrer era tercermundista. Menys encara per estalviar a un capellà la feina de transportista de lligalls entre el magatzem i la sala de lectura: només faltaria! Es trasllada l'arxiu, segons el bisbe, per poder vendre l'immoble on es trobava. La motivació és, doncs, del tot prosaica. Sobre les necessitats de diners del bisbat en els darrers anys del règim Camprodon, els historiadors podran fer en el futur interessants investigacions. Si en la presa de decisió hi va influir una visita governamental catalana, provocada per mi, és cosa que el bisbe em podria manifestar en altres circumstàncies. Com no diu Jesús a l'Evangelí, “a vosaltres no us he dit amics, sinó servents, perquè el servent és el que no sap què fa el seu amo”. Seguint al peu de la lletra aquest consell, que no és de Jesús, el bisbe Camprodon s'ha abstingut d'amistats nocives.

CLASSES

La pràctica de l'ensenyament m'ha marcat per la vida. Vaig començar a ensenyar el 1964, al Seminari de Girona. Venia de Roma amb una senzilla llicenciatura en teologia. A la Gregoriana donaven unes llicenciatures-miniatúra, amb estudis que duraven un any. El meu títol acadèmic no va costar una pesseta al bisbat, perquè em vaig mantenir col·laborant amb la parròquia de San Basilio, a la perifèria de Roma. Què es pot aprendre en un sol any, és evident. Es tractava de sostenir amb èxit un examen d'una hora sobre tota la teologia, i prou. Després de mi, penso que ja ningú de la diòcesi va fer la llicència breu. Seria bo de saber quina política d'estudis de seminaristes i capellans recents mantenia el seminari durant el rectorat de Damià Estela, però no és el cas d'investigar-la ara. Si el rector va tenir favorits, com n'hi ha que suposen, jo no vaig ser dels privilegiats.

Professor al Seminari

Una llicenciatura en teologia capacita per ensenyar geografia? Geografia és el que em va tocar ensenyar durant un curs. La jubilació del professor de teologia fonamental, Joan Pujol, em va enfrontar el 1965 amb una tasca seriosa. Pujol era un bon home, intel·lectualment molt limitat, que feia les classes llegint un llibre de text. L'havia repartit en fascicles, i acudia a donar la lliçó proveït dels fulls corresponents, que treia de la butxaca un cop s'havia assegut a la càtedra. Quan no se sabia prou el tema, l'emprenia contra Renan i Harnack, autors que evidentment no havia llegit. El seu predecessor, Campmol, feia igual, però amagava el llibre darrera el barret, per discreció.

Vaig començar donant dues classes diàries, al principi en llatí, però amb un programa absolutament renovat respecte al meu antecessor, i que vaig elaborar gradualment. Així, de 1965 fins a 1971. Els alumnes disminuïen en nombre, però creixien en capacitat contestatària. La feina era intensa, i es feia amb molts ànims: redactar apunts, corregir exàmens, examinar bibliografia nova. Base de les classes fou el comentari de les constitucions conciliars, que suposaven una visió atractiva, engrescadora, de la Revelació i de l'Església.

Vaig impartir també classes d'història, primer al seminari, on vaig tenir d'alumnes l'Arcadi Calzada, futur diputat al Parlament de Catalunya i directiu

del Barça, i en Joan Carreres, periodista que ha contat en un dels seus llibres com els vaig fer recórrer la història a partir d'una descripció del món actual i com vam anar reculant, per èpoques, a fi de donar una visió més genètica de l'evolució històrica.

Després vaig passar a ensenyar en una acadèmia muntada pel Seminari, que ja entrava en crisi. La matèria no era ara història universal, sinó història de l'art. Per a aquestes classes vaig preparar una síntesi d'història de la música en gravació magnetofònica que va ser realitzada a la Casa de Cultura de Girona, i que aquesta institució va difondre en l'àmbit provincial. Conservo encara algunes diapositives comprades aleshores per a ús didàctic, i m'adono de les ironies de la vida: un temps vaig haver d'ensenyar a mirar unes obres que no havia vist al natural, i més tard, quan he pogut contemplar-les, no he tingut ocasió d'ensenyar-les. Qui veu les pintures de Giotto a Assís o els tenebristes al Louvre, per exemple, troba que qualsevol reproducció és deficient.

Ensenyar i aprendre alhora

La disminució dels alumnes i la constatació progressiva que la imatge de l'Església proposada pel Concili no responia a l'aplicació romana que se'n fa em portaren a cercar una altra direcció. Seguint cursos de doctorat a Sant Cugat del Vallès, amb el projecte d'una tesi sobre l'eclesiologia de Congar, vaig adonar-me dels condicionaments del discurs teològic. És un discurs híbrid, condemnat a la infecunditat, ni que es vesteixi de ciència positiva. La meua avaluació de la teologia l'he explicat, penso que suficientment, al llibre *Pies Paraules*. Durant un any (1970) vaig professar teologia també a la nounada universitat de Girona, com a successor de Josep Calzada i Oliveras. Ja aleshores vaig concebre la matèria com la practico avui: anàlisi del llenguatge religiós. L'any següent l'assignatura va ser atribuïda a una persona més prestigiosa: en Modest Prats. Essent ell professor, la matèria va desaparèixer silenciosament del pla d'estudis. Ara, el concili Tarraconense ha expressat el desig que hi torni. Modest Prats hi va ser pare conciliar, però s'ha guardat prou d'explicar als altres conciliaris com va morir l'assignatura.

La reducció d'efectius al Seminari comportà una organització cíclica dels estudis: certes matèries, entre elles la meua, es professarien en anys

alterns. Era l'ocasió per emprendre els estudis d'història que desitjava fer. Uns anys després Narcís Jubany, ja cardenal, va dir-me, sense demanar-li ho, que havia fet tot el possible per impedir-ho. De la seva reluctància no me'n vaig assabentar, perquè no li vaig demanar res, fora del permís d'absentar-me. Tornat a Roma, vaig mantenir-me el primer any (1972-73) amb uns estalvis fets a base de no fer vacances. El segon curs (1973-74), vaig viure d'un escoles de religió que donava a l'escola de mestres de les Suore Battistine. Vivia al col·legi Apollinaire, anava a classe a la Gregoriana i feia les meves classes a la perifèria de la ciutat, més enllà del Col·legi Espanyol. Així, fins que vaig entrar d'administrador a l'església de Montserrat (1974-1977). Ho agraeixo de debò als que em van recomanar. Només aleshores vaig estar segur que no hauria d'interrompre els estudis per manca de mitjans econòmics.

El doctorat me'l vaig guanyar tot sol. És cert que el bisbat em va pagar un dinar quan vaig haver defensat la tesi: va ser l'única despesa que va fer per mi. Poc després, en canvi, es finançava magníficament un altre futur doctorat en litúrgia. Se li va mantenir la nòmina a la diòcesi, i se li va afegir una subvenció per a viatges. Jo no havia tingut ni una cosa ni l'altra. No va arribar a cloure el cicle d'estudis i no és doctor, cosa que no obsta perquè el titular del fracàs hagi acumulat càrrecs en la matèria. S'inaugurà també aleshores un pla general de subvencions a capellans que seguissin lliçons i cursets.

Professor de batxillers

Al retorn a Girona, jo, que havia predicat la disponibilitat, restava disponible. Em mantingueren només el lloc al Seminari, on figurava com a bibliotecari i degà d'estudis. La meva titulació acadèmica no interessava a ningú. Vaig trobar classes de religió el curs 1978-79 a l'institut de segon ensenyament Salvador Espriu de Salt, gràcies a en Pere Pau, que n'era professor, i no podia fer-les totes. Hi vaig romandre fins a 1984. Moltes vegades havia fet una primera classe de 9 a 10 del matí, havia pujat a l'arxiu a obrir i atendre els clients, i havia tornat a Salt per a una nova classe a les 11. Durant un any, hi vaig ensenyar també el llatí a un grup de primer de BUP. També he donat classes de religió al Vedruna de Palamós i al col·legi La Salle de Girona, un any a cada lloc.

L'Escola Normal

La Normal de mestres tenia entretant com a professor de religió l'Eduard Puigbert. L'home, ja gran, i distingit com a consiliari escolta, no tenia preparació específica per a la comesa. Era el temps que els alumnes començaven a contestar la matèria, encara obligatòria. Era previsible que dimitís.

De candidat a la seva successió n'hi havia un, que, sense haver-se titulat en pedagogia religiosa, tenia una qualificació acadèmica i una quantitat de publicacions que li permetien entrar amb dignitat dins d'un claustre universitari. N'hi havia també un altre, el rector del seminari, que aleshores ja es relacionava amb la seva futura esposa, i que deixava el càrrec per passar a treballar a l'Hospici i a les oficines de Benestar Social. També prenia la parròquia de Germans Sàbat, que portava poca feina. Joaquim de Toca havia estudiat psicologia a Estrasburg, però penso que, en el seu nomenament, el 1981, més que els estudis fets hi pesaren les bones relacions que sabia conrear.

Deixà degradar la matèria, permetent agrupar els alumnes de totes les especialitats en una única classe, que es feia fora d'horari escolar, a les 8 del matí. La cosa durà fins que es va casar. Aleshores deixà les labors sacerdotals, entre elles la parròquia i la Normal.

El 1985 el candidat postergat esdevingué necessari i fou nomenat. Sembla que també ara, com a propòsit de l'Arxiu, el govern diocesà tingué els seus dubtes. No he volgut saber quines altres persones entraren en l'alternativa considerada. Havia desitjat el lloc i em vaig sentir complagut, tot i que econòmicament els meus ingressos disminuïen respecte dels que obtenia ensenyant al batxillerat. Cobrava 25 pessetes mensuals menys que els capellans en nòmina del bisbat.

Afortunadament hi havia a la Normal professors que, uns per adhesió a l'Església i altres per cultura, recolzaren la religió i el seu nou professor. L'assignatura, que tenia una hora setmanal durant dos cursos, fora d'horari docent, ha passat a dues hores durant tres cursos i amb caràcter d'assignatura opcional. Era el millor estatut que se li podia donar.

La satisfacció de poder ensenyar a la Normal provenia de passar de tenir alumnes de batxillerat, inestables i problemàtics, a donar classe a adults. I també, de poder examinar junt amb ells qüestions d'una certa complexitat. A més, ha estat estimulante pensar un programa que respongués realment a

les necessitats dels alumnes, futurs ensenyants de religió. Són gent que han d'aprendre el vocabulari i la sintaxi del llenguatge religiós, amb un mètode que integri teoria i pràctica, i que no impliqui adoctrinament. Cada any vaig aportar modificacions a les assignatures, i en deixar l'ensenyament en tenia algunes pendents, encara.

Només de veure que al cap de dotze anys d'ensenyar-hi continuava en règim d'adjunt que ha de renovar contracte cada any, em va desanimar. Dins de la universitat, els professors de religió són els únics adjunts que poden renovar contracte més de tres anys. Els altres han de passar a fixos o ser acomiadats. L'estatut absolutament precari dels professors de religió a les escoles universitàries es deu a l'episcopat espanyol, que el volgué per poder apartar-ne capellans que resultessin incòmodes. Prefereixen la fidelitat a l'eficàcia. Així, a mitjan curs 1996-1997 vaig presentar la meva dimissió de professor de la Normal. Cal esmentar que, després d'haver-ho advertit al bisbe pel febrer, en una ocasió solemne com era la commemoració universitària del bisbe Lorenzana, i haver-li-ho repetit el juny següent, el meu successor va ser nomenat a mitjan mes de novembre de 1997. Es tracta d'un xicot que es diu que és llicenciat en filosofia, i del qual no es coneixen publicacions. Però és amic d'algú que decideix, que també passa de publicar. Pel que fa a l'ensenyament de religió, en el moment de començar-la a ensenyar a la universitat, no tenia la declaració d'idoneïtat necessària per fer classes al batxillerat. Ell, però, no era un capellanot que hagués d'acreditar la seva preparació, i conformar-se amb un sol sou. Tingué, per tant, el sou de la Universitat, amb el qual jo he hagut de viure, el sou del col·legi Cartaça i així s'estalviava de pagar pensió. No he sabut res més de la Normal, però sí que cap a l'octubre de 2001 es nomenà un nou director del col·legi, després que ell n'hagués volatilitzat els estalvis.

La Facultat de Teologia

També ha estat la manca d'estabilitat a la Facultat de Teologia de Barcelona el motiu que em va decidir a deixar-hi l'ensenyament. Vaig començar a donar-hi classes d'història de l'Església el 1981, succeint Antoni Pladevall, un personatge considerable, d'una capacitat de treball i d'iniciativa extraordinàries, reconegudes amb la Creu de Sant Jordi. Qui va suggerir el meu nom, no ho sé. Els cursos 1981-82 i 1982-83 vaig donar classe a cursos insti-

tucionals. L'equipament didàctic era inexistent. Vaig comprar mapes i diapositives per enriquir-lo. Els llibres del seminari d'història estaven desordenats i mancats de catalogació. Vaig fer alguna indicació al bibliotecari sobre la possibilitat de col·laborar a fixar-los, però per aquesta orella no hi sentia.

El curs 1983-84 vaig ser acantonat, sense que ningú m'indiqués res sobre avaluació del meu treball, als cursos dits complementaris, de nivell inferior. Eren cursos nocturns, per a persones que treballaven i estudiaven alhora. Vaig continuar, perquè l'anar a Barcelona em permetia de treballar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i a la Biblioteca de Catalunya. Així he pogut elaborar registres de pergamins d'Organyà i Vilabertran. I vaig continuar també perquè creia que podria treballar en la millora de l'ensenyament de la facultat de teologia.

A aquest fi, i vist que no es reunia el departament d'història a la facultat, vaig interpel·lar el vicedegà fins a assolir l'inici de les reunions de departament. Sobre el paper era factible; en la realitat, no tant. Els professors estables eren Bada i Martí Bonet, profundament distanciats. Quan en venia un a reunió, faltava l'altre. El departament no feia res, i va estar sotmès un temps per aquest motiu a gestió comissarial (és a dir, que el presidia no pas un professor del seu gremi, sinó el vicedegà de la facultat). Per tant, poc podia ocupar-se de coses serioses, com de promoció de professors, estudis i similars. Vaig lliurar el 1988 al mateix departament la transcripció de les visites *ad limina* de les diòcesis de Catalunya, per endegar la que hauria pogut ser la primera publicació de l'organisme que jo havia començat a fer funcionar. No era un departament fet per treballar, i els documents que els vaig donar (unes 300 pàgines) resten inèdits encara avui.

Entretant en Joan Busquets va anar a fundar el seminari interdiocesà a Barcelona, i els seus amics li van oferir classes a la facultat (1987), sense que es produís cap acord de departament sobre el seu contracte. Membre del mateix departament, aviat passà a dirigir-lo, i aconseguí una aproximació entre Bada i Martí Bonet. Era un mèrit suficient (no pas acadèmic) perquè s'obris l'expedient a fi de fer-lo professor estable.

La promoció a professor no es fa per concurs a la Facultat. Si hagués estat per concurs, jo tenia molts més anys de docència, i les meves publicacions quadruplicaven les del que fou promogut. Aleshores vaig considerar que calia allunyar-se d'una casa tan poc recomanable. Ja ho havia pensat abans, quan es va assumir un professor jesuïta que només era llicenciat, sim-

plement per compromisos amb el seu orde. Els reglaments d'aquestes institucions docents no estan redactats de forma que els mèrits siguin decisius a l'hora de la promoció, sinó per garantir l'èxit de l'amiguisme o dels interessos corporatius. El curs 1995-96 abandonava la casa, després de prorrogar un any la meua docència, a petició del degà. En el seu moment vaig informar l'arquebisbe Carles de la diferència que hi havia entre els dos candidats a professor estable. Va respondre que la promoció de l'actual degà s'havia fet amb tota legalitat. I el 2000 he acceptat de professar-hi un semestre la fenomenologia de les religions, en un curset opcional, per resoldre un problema al mateix Joan Busquets, degà, que no trobava professor. Espero que el lector recordi el conflicte d'interessos que m'ha distanciat d'en Busquets a la Facultat, i que valori en conseqüència la meua decisió de fer-li aquest favor per un curs. En canvi, es pot observar amb admiració: a) que un alumne de la Facultat de Teologia pot assumir la llicenciatura sense haver estudiat l'Islam o l'hinduisme, perquè el coneixement de les religions és una matèria opcional; i b) que s'ensenya al primer curs de la facultat una matèria obligatòria (la fenomenologia de la religió, que professa Lluís Via) que pretén fer la síntesi sobre el fet religiós, sense haver fet abans l'anàlisi de les religions concretes. És una síntesi trucada, i la conec bé: la vaig abandonar quan en vaig comprovar les llacunes i distorsions.

L'Institut de Teologia de Girona

Semblant al de la Facultat en la mesura d'arbitrari és el reglament de l'Institut de Teologia de Girona, l'organisme que el 1988 prengué el relleu del Seminari Diocesà en l'àmbit de l'ensenyament. En el moment de la seva creació vaig sostenir la necessitat d'ampliar el camp dels seus estudis i el seu mateix nom més enllà de la teologia. Hauria hagut de dir-se, en opinió meua, Centre d'Estudis Diocesà. Era previsible, efectivament, que hauria d'ocupar-se de la capacitació pedagògica dels professors de religió. Només vaig aconseguir que s'hi introduís l'assignatura de religions no cristianes que acabo d'esmentar, i que hi he professat des de l'inici. L'endegament de l'estatut dels professors, concebut sobre la base de nomenaments quinquennals, i sense reconèixer graus acadèmics ni publicacions, em va desplaure. Jo, professor del Seminari des de 1964, perdia una antiguitat de 25 anys per un tripijoc de reglament. Em molestà moltíssim, encara, que el bisbe, des-

prés de cinc anys de docència a l'Institut de Teologia, es permetés, també en virtut del reglament, de tornar-me a nomenar. No m'agrada ser professor per altres títols que per la competència reconeguda.

Ningú no em va consultar res sobre el reglament, tal vegada perquè comptaven amb assessors més qualificats. Per això m'he mantingut al marge de tot allò que no fos l'ensenyament directe: no he acudit mai a reunions de professors ni similars. L'any 1996, l'Institut passà a ser Institut Superior de Ciències Religioses. Havia previst la necessitat d'ampliar el nom a fi que s'estengués a matèries no teològiques, i els fets m'han donat la raó. Com abans, però, el professorat és escollit al marge de la titulació acadèmica i dels seus treballs d'investigació. Ni tan sols han trobat un titulat superior (doctor) per dirigir un Institut Superior. Les relacions entre l'Institut i el Seminari han estat definides de manera insuficient. Per això la meua col·laboració no ha de variar mentre no variï el reglament.

Una nova assignatura, a l'entorn del llenguatge religiós, em fou encomanada el curs 1997-1998, després de publicar a *Qüestions de Vida Cristiana* un petit assaig de semàntica. La vaig professar amb gran interès, i en va sortir un llibre, *Pies Paraules*, d'un centenar de pàgines. Després de temptejar l'interès d'Editorial Claret i de Cruïlla pel volum, el vaig oferir directament al centre de comunicació dels religiosos claretians, que dirigeix un exalumne meu, Màxim Muñoz. Em va sorprendre el seu silenci total i descortès: com volen millorar la comunicació en l'àmbit religiós sense examinar el llenguatge que usen per expressar-se, ni comunicar que han rebut una tramesa? Trobar el finançament per editar-lo jo no ha estat difícil, però m'esperava encara una sorpresa. En proposar a en Joan Baburés, nou director de l'Institut, una edició que l'entitat podria capitalitzar sense desdinerar-se, va convocar reunió del consell de direcció, la qual va declinar l'oferta. La raó adduïda va ser "que es tracta d'uns apunts de classe i que, si l'Institut els edita, haurà d'editar també els dels altres professors". Vaig demanar al director i missatger que em donés per escrit còpia de l'acta on constava la decisió, per poder deixar memòria al mateix llibre d'un raonament tan peculiar. Òbviament, va accedir-hi, i després se n'ha "distret". L'Institut Superior té pocs titulats superiors en el seu Consell (durant diversos anys, un sol doctor, l'immancable Joan Busquets), i és natural que prengui com a norma la mediocritat. No li interessen gaire les publicacions: es limita a editar les lliçons inaugurals i una conferència anual, i ha imprès textos de qualitat discutible, com els que signen Jaume Julià i Josep Puig.

El Centre d'Estudis Diocesà

No tinc a mà els documents per precisar l'any que va iniciar les seves activitats el Centre d'Estudis Diocesà. Seria el 1976. El 1980 ja donà un cicle de conferències sobre la comarcalització del país que foren sonades: havíem pres un tema viu. El CED fou una creació d'en Joaquim de Toca.

Tenia, al seu inici, tres objectius. Per una banda, s'encarregava de les classes de teologia a monges, que aleshores tenien molta concurrència. Per altra, volia furnir a les parròquies conferenciants preparats per donar xerrades que se'ns demanaven, sobretot en temps d'Advent i Quaresma, i que podien preparar sobre propostes nostres, com es feia en diòcesis d'Alemanya. Finalment, volia incidir en temes socials d'interès general, com el de la comarcalització, o la història de la guerra civil. Tot, recolzat en una estructura econòmica i administrativament sòlida.

El govern diocesà no va avaluar l'interès d'aquests objectius. Vaig tenir ocasió de constatar-ho en una reunió que el consell del CED va mantenir amb l'Esteve Andreu, vicari general, el 1985. La incomprensió entre el consell i el vicari era total. Val a dir que el vicari general era el de menor titulació acadèmica que mai hagi tingut cap bisbe de Girona, i que els seus coneixements i interessos en el camp de la cultura general i religiosa, si existiren, mai no es manifestaren.

Vaig aconsellar a en Joan Carreres i Péra, director del CED, de declarar la defunció oficial de l'organisme. Quan vaig iniciar la publicació de la col·lecció "Sant Feliu" el 1987, ja havia entrat en crisi, i vaig creure oportú de recolzar-lo, fent constar a cada fascicle que el CED promovia la seva edició. Aquesta decisió em va perjudicar, perquè de fet no podia assegurar ni la distribució de les edicions, i me n'havia de fer càrrec jo mateix en nom del CED. No va morir oficialment: va deixar d'existir. Se suposava que era subsumit dins l'Institut de Teologia. Publicà la seva darrera memòria d'activitats al Butlletí del bisbat (1987, 422-425). Una part de la seva tasca, les xerrades a catequistes i a pares de catequitzats, ha passat al secretariat de Catequesi, amb una organització molt feble. L'altra part, els temes d'actualitat i de caràcter social, han passat o bé a la delegació d'Apostolat Seglar (Enric Sala) o bé, més tard, a la vicaria de Pastoral (Pere Domènech). Ras i curt, la direcció del bisbat ha volgut intervenir-hi més de prop. Trobo a faltar, però, alguns projectes de futur: per exemple, uns cursos o curssets de prepolítica, i fins una formació sistemàtica d'oradors per

donar conferències de temes diversos, per exemple, els de l'Escola de l'Esplai o els cursos prematrimonials, amb referències cristianes ben fonamentades. El temps transcorregut des de l'activitat de la institució no m'autoritza a emetre judicis de valor sobre la seva possible validesa, avui.

Propostes de tesi

Com a professor m'hauria agradat de poder dirigir algunes tesis. Per exemple, una sobre l'evolució recent del cant litúrgic (anàlisi de textos). Una altra, sobre l'avaluació que fan de l'Església intel·lectuals catalans que se'n situen fora: Joan Fuster per exemple (o a l'inrevés, la lectura que s'ha fet des de dins de la desadhesió dels intel·lectuals de fora, no pas amb el tòpic de la secularització). I encara, una sobre el culte als sants, prenent com a base els altars que han tingut dedicats a les esglésies. Cito només els estudis que he proposat formalment a persones determinades que creia capaces de realitzar-los, i els he ofert la meva col·laboració. Crec, efectivament, que el bisbat ha d'estimular els estudis de capellans i de seglars que n'esperen bé.

Per diversos motius, els anteriors temes de tesi no han estat escollits. Tampoc no he aconseguit suport per a seglars que haurien d'haver pres el relleu a capellans, per exemple, en l'àmbit de la pedagogia, i atesos els col·legis que té la diòcesi i la seva intervenció prop dels de religiosos, o en el camp del periodisme i la comunicació. Tanmateix, em dol, perquè són apostes de futur perfectament previsibles, i no s'han volgut jugar. Em sorprèn positivament que l'Albert Manent s'interessi per saber com es preparen els futurs arxivers eclesiàstics, mentre que el govern eclesiàstic català no ha manifestat mai aquesta preocupació. El 2000 ha portat una notícia que ultrapassa la meua capacitat de sorpresa: en Jordi Font defensa una tesi sobre litúrgia, i aconsegueix el doctorat. L'ha escrita sense deixar la parròquia ni les tasques de consiliari de l'escoltisme. I ara que té el títol, se li concedeixen dos anys d'excedència "perquè vagi a estudiar litúrgia". Qui ho entengui, que m'ho expliqui.

DIÒCESI

Les ocupacions que he tingut, al Seminari i a l'Arxiu i com a consiliari diocesà, primer de l'HOAC i després de l'escoltisme, m'han incitat a avaluar

l'eficàcia del bisbat com a estructura de suport de l'acció d'àmbit diocesà. També he estat durant breus períodes membre del Consell Presbiteral, membre de la Junta d'Economia i censor d'ofici. Els consells i juntes són poc respectuosos envers els col·lectius que hi són representats, no sols perquè manquen de capacitat decisòria, sinó perquè no són representatius: la meitat menys un dels membres del Consell Presbiteral són de nomenament del prelat. Els membres de l'administració pública deuen envejar a l'Església de poder governar amb uns interlocutors tan còmodes.

Director del Secretariat de Catequesi

De 1968 a 1971 vaig ser director del Secretariat de Catequesi, amb una missió molt peculiar, de les que era capaç d'imaginar el maquiavelisme del bisbe Jubany. El càrrec el tenia el vell Llambert Font: tot i haver editat a Madrid el *Catecismo Nacional*, ja no entenia res dels nous corrents, i calia jubilar-lo. El bisbe Jubany tenia un substitut a mà, Josep Quer, que s'havia preparat amb el director nacional, Estepa. Però Quer no tenia preparació acadèmica ni donava prou imatge. Solució: posar-li al damunt un director que no dirigís res i pogués ser cridat quan calgués. Vaig acceptar la galdosa comesa, i vaig complir la missió que se m'havia donat. També vaig informar-me de materials catequètics disponibles, francesos i alemanys, però no va haver-hi oportunitat de fer-ne res: el meu secretari va guardar-se bé el secret dels seus plans d'acció. En traslladar-me a Roma, es va acabar la meva direcció.

Evolució del bisbat

Al marge de declaracions teològiques sobre l'església particular, generalment contradictòries, la diòcesi no arriba directament a la gent comuna, ni hi ha d'arribar. La diòcesi, més enllà d'interpretacions místiques, és una estructura que té per missió donar suport i fer funcionar els serveis que els cristians utilitzen: les parròquies, els grups i secretariats.

Des que estic incardinat, el 1963, la diòcesi ha perdut efectius de col·laboradors, sacerdots i seglars, i capacitat d'acció. La primera època, amb el bisbe Jubany (1963-1972), fou temps de crisi. Es volatilitzà el seminari, se secularitzaren cinquanta capellans i es perderen òrgans com la revista

Vida Catòlica. Però es potencià la Càritas, el Servei de Colònies, el Secretariat de Catequesi. Es construí la casa d'Espiritualitat a Banyoles. Jubany era un home força personal en el seu govern, però tendia a l'eficàcia i sabia institucionalitzar.

La trajectòria de l'època Camprodon, des de 1974, presenta aspectes regressius en matèries importants. Començà amb l'equip de govern del seu predecessor. Anà llicenciant per fatiga els col·laboradors de primera hora. Ha pres com a executius persones cada vegada més mediocres, fins a assumir un vicari general sense titulació universitària. I encara, quan aquesta persona fou víctima d'una llarga malaltia greu, se la va mantenir nominalment en un càrrec essencialment operatiu, i es confià la responsabilitat a un "provicari", durant més d'un any.

Ha substituït la decisió personal pel recurs a una camarilla anomenada Consell Episcopal, formada per cinc o sis persones. És desconcertant que una persona digui i escrigui que actua "en nom i representació del Consell Episcopal": hi ha qui ho ha fet, quan el Consell no té jurídicament competències executives. Parròquies de dimensions regulars resten amb direcció provisional durant llargs mesos. Els òrgans, delegacions i secretariats funcionen o no funcionen d'acord amb la capacitat de la persona que els dirigeix. Però no col·laboren entre si: Càritas informa prescindint de Mitjans de Comunicació, i el *Full parroquial*, el principal òrgan de comunicació, s'ha confeccionat durant anys al marge d'aquest mateix organisme. I quan el *Full* ha entrat en l'òrbita de Mitjans de Comunicació, ha perdut qualitat. Se celebren sistemàticament, això sí, les reunions de consells, setmanals, mensuals i anuals, però sense resultat. En llenguatge usual, el govern estava en crisi des de fa anys. Quan un govern normal fa crisi, dimiteix. Les dimissions es van produir el 1997, massa tard, i la designació de successors obria una incògnita: la trajectòria anterior dels homes forts del bisbat d'avui no deixava endevinar les seves capacitats. Ara la incògnita s'ha aclarit: són d'eficàcia molt modesta.

Ineficàcia per principi

Si d'una matèria hi ha algú especialitzat, se'n prescindeix. Ni un capellà periodista titulat va ser cridat fins tard a fer informació, ni el darrer mossèn del bisbat que ha estudiat catequètica té lloc al secretariat de catequesi, ni la

Delegació d'Ensenyament està en mans d'un pedagog, ni l'Institut Superior de Ciències Religioses té un doctor al davant. En canvi, el fet de ser amic d'alguna persona ben situada en l'organigrama és un bon títol per ingressar-hi o per promocionar-s'hi. Certes decisions s'han de consultar a persones que són considerades "de pes", però es prescindeix de preguntar sobre elles als coneixedors de les matèries.

Es van anihilar la comissió diocesana de música i el grup de preparació al matrimoni. Les obres encaminades a fer de Casa Carles el centre d'acció de les organitzacions seglars han estat durant més de deu anys el testimoni més públic de la ineficàcia del govern episcopal. Al cor de la Girona vella, al costat de l'Ajuntament, aquella casa buida, a mig restaurar, pregonà des de 1988 a 1996 la incapacitat dels seus propietaris de fer-ne res de profit, i la seva insensibilitat davant de l'opinió pública. Després es canvià la destinació de l'immoble, del qual era titular per llegat el Seminari, i se l'apropià el bisbat el 1998, tot agreujant la dispersió de les seves oficines i fent una despesa que uns avaluen en 60 milions de pessetes i d'altres en 200. La xifra real no ha estat donada, ni al Consell Presbiteral. Ingènuament es pot traduir: si la despesa no ha estat donada, és que ha estat amagada. Per ací s'arriben a olorar forts símptomes de corrupció.

El govern diocesà, carregat de consells i secretariats, ha estat incapaç de definir tasques, d'organitzar feines simples com les trameses de correu a les parròquies (durant molt de temps les ha fet cada oficina), de donar feina a funcionaris subempleats i d'alleujar els sobrecarregats. Pel que fa a mi, ja he assenyalat que foren incapaços el 1989 de posar remei a les deficiències de l'Arxiu Diocesà. Encara recordo amb commiseració la visita que el 1992 feren el bisbe, el vicari general, el secretari general i els quatre vicaris de zona a l'arxiu vell i a les que havien de ser les seves noves instal·lacions. Hi dedicaren una tarda sencera: mai tants han fet tan poc. Exactament, no varen fer res. En canvi, han capitalitzat les seves pròpies fallades: quan es va emprendre la restauració del santuari de la Salut de Sant Feliu de Pallerols es va voler donar la impressió d'haver assolit qui sap què, i es va callar púdicament que la degradació del conjunt havia començat sota el mateix govern que s'atribuiria com a mèrit haver-hi posat remei.

El bisbe Camprodon ha dedicat un esforç notable a fer-se present en el contacte directe amb els fidels, i els ha presentat la fe amb seny i dignitat. En aquest aspecte, el seu servei ha estat estimable. Quan es va fer arribar el seu

nom a la nunciatura, que l'acceptà, es va demanar que una de les seves funcions principals fos la d'atendre personalment els capellans, cosa que no ha fet gaire. El prestigi que ha assolit al Concili Provincial Tarraconense, d'home de diàleg, ha descobert als seus diocesans una dimensió de la seva persona que durant vint anys els havia passat desapercebuda. Però en l'àmbit del govern ha practicat una política de divisió de responsabilitats que dificulta trobar interlocutors vàlids per als afers.

Cap al final del mandat

La malaltia que el prelat va sofrir a principi de 1998 va fer esperar a alguns que dimitiria. Complirà 75 anys el desembre de 2001. No solament no ha dimitit, sinó que ha pres o ha caucionat tres decisions importants: tancar el col·legi del Collell, traslladar la cúria a Casa Carles i fer una assemblea diocesana.

De l'assemblea diocesana no en diré sinó que el seu reglament va ser publicat després que havia tingut lloc, i que ha estat presentada tossudament com a "recepció del Concili Tarraconense". L'assemblea arribava tard, quan l'anterior havia tingut lloc el 1980, i les seves principals decisions han consistit a crear secretariats: de pastoral bíblica i penitenciària, entre altres. Ha augmentat la burocràcia, per tant. S'ha dit –i es pot creure– que la intenció principal en convocar-la era blindar els darrers anys del bisbe.

S'ha tancat el col·legi del Collell a causa d'un dèficit provocat per la mala gestió i una certa mesura de corrupció, que s'ha volgut tapar. El penúltim director, en ser nomenat, ja havia contret l'important mèrit de deixar a les portes del tancament un altre col·legi, a Sant Feliu de Guíxols, que va ser salvat a darrera hora.

Qui ha eixugat el dèficit o qui l'eixugarà, i quin destí es donarà a les instal·lacions, són preguntes sense resposta que ens afecten, als que hem estalviat a favor del bisbat, en veure que, mentre uns ens esforcem per salvar una gota, d'altres deixen perdre un raig sencer. Un altre raig s'ha perdut en muntar a Casa Carles un Vaticanet per a la cúria. És cert que les instal·lacions on havia funcionat fins ara eren obsoletes, però, una vegada més, s'ignora la procedència dels fons que s'han gastat (probablement, una hipoteca) i la quantitat. En aquesta situació, la confiança de la majoria de capellans en el bisbe ha disminuït en la mesura que es pot imaginar.

L'orquestra sense director

Vaig presentar el 1996 a un membre del Consell Episcopal un organigrama de reorganització de les oficines diocesanes. Hi proposava unificar funcions com els cobraments i pagaments, les trameses de correus i semblants. No n'esperava resposta, però ja la tinc implícita: hi ha persones que són intocables.

Quan l'orquestra es queda sense director, cada instrumentista mira de fer el seu "solo". Mitjans de Comunicació publica llibres, i fins i tot un calendari de Quaresma, que presumiblement elaborarien millor els secretariats de Catequesi o de Litúrgia. El mateix organisme n'organitza la distribució, i havia prescindit al principi del Secretariat de Catequesi, que amb la seva botiga té recursos de personal per fer-ho. Òbviament el Vicari (general?) de Pastoral queda al marge de coordinar l'empresa. És la divisió de responsabilitats que suara he evocat.

Les declaracions de l'ecònom diocesà a l'entorn de la Germanor 1998 foren particularment desafortunades. Amenaçà que, si la gent no ajudava, vendria patrimoni. El públic raona: si tenen patrimoni, per què ens demanen diners? Quan el govern de l'Estat ha canviat de portantveus, de Miguel Àngel Rodríguez a Josep Piqué, per millorar la seva imatge, al bisbat de Girona tothom fa declaracions, fins contradictòries, menys el portantveu, perquè no n'hi ha. I el bisbe, preguntat el gener de 1999 sobre els projectes a l'entorn del Col·lell, respon als periodistes amb vaguetats. La situació de desgovern és completa.

Marginació de l'arxiver

La meva marginació respecte del bisbat no serà el resultat d'un entesament personal, una obsessió sense base objectiva? Com a arxiver, com a rector, resto desconnectat. Hi restava com a professor de la Normal. Diria que no és una obsessió.

En l'organigrama de les oficines diocesanes, l'arxiu tenia un lloc assignat: era una dependència de la cúria. De fet, per a certs afers s'ha demanat informació a l'arxiver, com si fos un funcionari de la cúria. Quan vaig començar a argumentar sobre aquesta raó per demanar millores (per exemple, retraient que a tots els funcionaris de la cúria els havien posat ordinadors, o

els proporcionaven paper per escriure, menys a mi), se'm va dir que l'arxiu és històric, i per això mateix, no curial. Avui mateix, saber si l'arxiu diocesà és part de la cúria o bé és un ens autònom resulta problemàtic. Fins al 1992, va dependre d'una delegació diocesana d'Arxiu, que no tenia cap poder, i que consistia senzillament en un títol atribuït a Jaume Marquès i Casanovas.

Mort el canonge Marquès, a la guia diocesana va continuar apareixent la delegació, com a càrrec vacant, durant tres anys. Era temptador, d'ironitzar sobre la viduitat de la delegació sense delegat, i confesso haver-ho fet. Al marge de la ironia, certs problemes d'arxiu parroquials que s'han presentat no s'han resolt, perquè no hi havia ningú que en fos responsable.

Raonablement, l'Arxiu Diocesà hauria de dependre de la delegació per al Patrimoni Cultural. Els documents són patrimoni cultural. He suggerit aquesta solució, que tampoc no solucionaria gran cosa, perquè el delegat assegura que no té facultats de decisió, i m'he trobat amb el silenci per resposta. La política cultural del bisbat, en aquestes condicions, no destaca per la seva coherència. El 1996 he pressionat per vincular l'arxiu a l'esmentada delegació, i he obtingut una negativa rotunda, sense una engruna de raonament. Com en altres ocasions, he decidit d'allunyar-me de col·laborar en projectes que presentaven aparences manipuladores.

La relació orgànica entre l'arxiu i la delegació facilitaria a aquesta una de les seves presumptes tasques, la de documentar edificis i objectes: la informació que necessiten és a l'arxiu. Dic que la tasca és presumpta, perquè per ara es diu que la delegació es dedica exclusivament a confeccionar unes fitxes sobre objectes i temples. Es diu. Ningú no ha vist una memòria anual de la seva labor. El meu article de 1996 sobre temples del Baix Empordà va ser un material reunit amb vista a donar suport a un projecte d'estudi històric i arquitectònic de la delegació del Patrimoni Cultural i de la Universitat de Girona (Arquitectura) que no s'ha realitzat, quan estava totalment perfilat, per manca de consens de l'autoritat diocesana. Sobre el patrimoni cultural, la lliçó inaugural del curs 1997-98 de l'Institut de Teologia és una catalogació de l'art recent que vaig elaborar perquè no n'existia cap. Vaig indicar al text unes conclusions sobre la política d'art nou a seguir: s'han obviat completament. Seguint un impuls irresistible, he recopilat en un llibre el 1988 dades arxivístiques sobre ermites i santuaris, per impedir que continuessin difonent-se notícies falses (com sostenir que el Collell fou un monestir) o bé obsoletes (com suposar que Santa Afra és del segle XVI, quan nasqué el XIV).

L'he confiat a la Diputació, i he demanat la col·laboració de la Delegació del Patrimoni Cultural per il·lustrar-lo. La Diputació ha estat diligent, pel que fa a l'edició. La Delegació del Patrimoni, tot i la bona voluntat de les persones que la serveixen, no ha coordinat tan diligentment la recollida de fotografies de mobles (són competència d'un) i immobles (són competència d'un altre). El gener de 1999 he sostingut una conversa amb el delegat sobre el tema d'organitzar un arxiu d'imatges de monuments, atès que un bon nombre de fotografies d'immobles de valor artístic és en mans d'una altra delegació, la d'Immobles. I he pogut comprovar que les possibilitats d'unir els dos fons són mínimes. Som pocs i malavinguts.

És clar per a mi i per a molts el sentit que té el guionet que apareix actualment a la guia del bisbat, després del títol "Servei per al patrimoni històric i documental" i la designació "Cap de servei". Les persones competents en l'àmbit de la bibliografia i l'arxivística són poques. Haurien de coordinar la labor de la biblioteca del seminari, de l'arxiu catedralici, del diocesi i dels parroquials. Potser hi ha algú competent, però seria incòmode. Més quan el 1999 s'ha nomenat Pere Bellvert director de la biblioteca del seminari, el qual ha manifestat grans aspiracions a entrar des d'aquest càrrec en el que ell en diu l'*staff* del seminari. El guionet diu que no es pensa coordinar res. Diu també que la persona competent per ocupar el càrrec és molesta i que més val que continuï transportant lligalls pel carrer? La història ho aclarirà.

Marginació de l'ensenyament a la Normal

M'havia costat moltíssim que el delegat d'Ensenyament vingués a la Normal a explicar als futurs mestres de religió l'estatut econòmic i legal que tindrien. Alguns anys ho vaig aconseguir, i d'altres, no. Vaig suggerir que s'informés sobre l'ensenyament de religió en les sessions d'orientació professional que es fan als col·legis de l'Església, i només es va acceptar de trametre una carta als mateixos col·legis en aquest sentit, i que vaig haver de redactar jo mateix. Quan s'ha tractat en documents oficials sobre les relacions Bisbat-Universitat, s'ha callat del tot l'existència de les classes de religió a la Facultat de Ciències de l'Educació. Així, el bisbe ha pogut fer saber reiteradament a la diòcesi que unes classes de l'Institut de Teologia podien

constituir crèdits de lliure configuració per a universitaris, sense assenyalar ni de passada que també podien ser-ho les referides classes de religió.

Quan es va signar un acord-marc entre el bisbat i la universitat, es va parlar de moltes possibilitats de col·laboració. No es va dir un mot, però, sobre les classes de religió a la Normal, ni se'm va consultar sobre el mateix acord, quan jo era l'única persona que tenia missió oficial del bisbat a la universitat. Això sí, em van invitar a l'acte de signatura. Anar a veure com se signava allò que m'afectava sense haver-hi pogut dir la meua em va semblar d'un masoquisme prescindible.

El Concili Tarraconense s'ha expressat sobre l'ensenyament de la religió a les universitats amb total ignorància de l'existència de les assignatures de religió a les facultats de Ciències de l'Educació. Si, en comptes de lamentar-se inútilment, els bisbes haguessin permès que fossin donades per catedràtics –cosa que implicava de renunciar al control anual sobre els professors– els mateixos catedràtics haurien pogut obrir dins de la universitat instituts especialitzats en ciències religioses. La desconfiança els ha agarrotat la capacitat d'acció, i ara els seus laments prenen un camí errat. Ha estat un motiu més per deixar la docència a la Normal.

Seminari

He estat lligat al Seminari des de la meua ordenació, i llevat dels temps que he estat fora de la diòcesi, hi he col·laborat. Hi he fet d'administrador, de 1978 a 1986, corresponsable en diferents equips que s'hi han succeït, i una de les meves satisfaccions és haver consensuat amb diàleg pacient reformes de la casa que s'han manifestat apropiades. Alguna de les posteriors, en canvi, com la de les noves habitacions, m'ha semblat esquivada. S'han volgut obtenir quatre habitacions on, des de la construcció de la casa, n'hi havia hagut tres, sense imperatius d'espai. Sobretot, m'atribueixo com a administrador haver impedit que es malvengués a la Universitat de Girona el Seminari Menor. En el moment en què cessà de rector en Lluís Suñer, una venda en forma de regal dissimulat acabava gairebé de ser ordida, molt hàbilment per cert, a través de persones que tenien càrrec al seminari i ensenyaven a la universitat. L'operació es va poder aturar a temps, i em complau molt haver contribuït decisivament a esbullar-la.

He estat prefecte d'estudis, i conec les dificultats d'encaixar horaris de classes quan la disponibilitat dels professors és limitada. Per això he procurat no demanar hores especials per a les meves. Hi he fet de bibliotecari, i he somniat una biblioteca-centre d'investigació que aglutinés i estimulés el treball intel·lectual diocesà. Hi he conviscut durant llarg anys, i la convivència m'ha estalviat la solitud que experimenten molts capellans.

Ara, el Seminari és com una pura clova, que té dins seu el Centre Superior de Ciències Religioses. Té uns ingressos que deriven de la col·lecta, té un edifici i un personal, manté el control de la seva biblioteca, i cuida d'uns seminaristes que viuen a Barcelona. La dualitat entre el director del centre d'estudis i el rector del seminari que s'acaba d'introduir pot ser útil o perjudicial, segons la compenetració que existeixi entre els titulars. El fet que actualment (1999) aquestes persones visquin més fora de la casa que no pas a dins no és pas favorable per a la institució: ho sostinc des de l'experiència d'administrador que va suplir les absències d'un rector.

He estat testimoni estupefacte d'una inversió desmesurada en pintura i canvi de mobiliari de l'església del Seminari. Serveix una vegada o dues a l'any. No se m'ha insinuat quina era la quantitat despesa, i quan he demanat dades sobre afers del tot personals, com els augments de pensió, he rebut respostes malhumorades i evasives. Els poderosos podrien pensar que en definitiva és bo tenir contents els que demanarem al poble per la col·lecta del Seminari, però el seu poder ens situa, als súbdits, en una condició perfectament prescindible. Quan és perfectament previsible la necessitat d'emprendre obres d'ampliació del dipòsit de la biblioteca i d'instal·lar-hi l'Arxiu Diocesà, és permès de preguntar-se si la decisió referent a l'església no era tan urgent. En tot cas, constato que entre els consultats no hi havia un antic administrador de la casa, jo mateix. Mentre vaig tenir el càrrec, la consulta als meus predecessors la vaig fer sempre, i vaig demanar al bisbat que nomenés dos censors de comptes: així, el Seminari va ser l'única institució diocesana que disposava d'aquest tipus de control. He reiterat a diversos responsables que cal una censura de comptes independent als comptes generals del bisbat, a la Càritas i a d'altres organismes, per evitar acusacions possibles de corrupció: no se m'ha respost mai. El 2001 s'ha dit de passada al butlletí de Càritas que aquest organisme passava una auditoria, per exigència de l'Estat, del qual rep subvencions. No se'ns ha dit quina era la societat auditora, ni si en endavant els cristians mereixerien tant respecte

com l'Estat, de manera que es passarien auditories, per exemple, al Fons Comú Interdiocesà de Catalunya, simplement per honorar la confiança dels donants. El problema és d'eclesiologia.

Tornem al Seminari. El dia 1 de maig de 2000 en Joan Planellas, administrador, rector i factòtum, m'ha comunicat que en endavant m'hauria de fer el llit, i en canvi, que s'augmentaria la pensió que pago i que ja se m'enduu la meitat dels ingressos. Ha estat un cop dur: suposa ingressar explícitament en la misèria de ser tractat com a pobre i encara haver de donar les gràcies.

HISTÒRIA

Lector d'obres d'història, ho he estat des d'infant. Al meu sarró de pastor de vaques per les riberes del Gravalosa m'emportava volums de la història universal de Cèsar Cantú, que trobava a casa mateix. Abans d'anar al seminari vaig descobrir, gràcies a una transcripció feta per Millàs i Vallicrosa a petició del metge de Vilobí, Àngel Latorre, que els pergamins eren una font de dades on no es podia beure sense coneixements de paleografia. Aquell mateix dia vaig començar a fullejar una gramàtica llatina, que també hi havia a casa.

La història que s'aprenia al Seminari fou per al meu primer professor, Josep Pol i Arau, l'ocasió de fer interminables discursos catilinaris en castellà. Era una història que es narrava, cosa que de vegades s'oblida. No era una història a descobrir. En aquesta hi vaig entrar a través de les petites investigacions que es proposaven com a tema en els certàmens que convocava el Seminari durant l'estiu.

Com m'interesso per la història

Preneu una persona aficionada a la lectura, situeu-la al palau episcopal durant les vacances, quan la manca de classes deixa hores lliures fora de les servituds domèstiques, obriu-li la vella biblioteca de la casa i deixeu-la immersa en la lectura de diaris del s. XVIII, com el *Mercurio Histórico*. Si a més, li doneu l'estímul de guanyar cent o cinc-centes pessetes (de les de 1960) escrivint unes pàgines més o menys ben concertades, és ben possible que s'hi deixi caure. El bisbe Cartañà només em pagava pel servei domèstic l'alimentació i 25 pessetes mensuals, amb l'obligació de donar-li les gràcies.

Vaig emprendre el 1958 la redacció d'un estudi sobre els capellans i religiosos als setges de Girona de 1808. Optava a un certamen de l'Ajuntament de la ciutat. Mancat de guiatge i tenint per competidor el vell Grahit i Grau, vaig produir un escrit que tingué com a resultat que ell es quedés sense el premi (25.000 ptes.) i que ens donessin a cadascun un accèssit de 5.000.

Aleshores, no obstant, m'interessava més la sociologia que no pas la història. En deixar el servei al palau episcopal i tornar al seminari, vaig introduir-me a la biblioteca, i, prenent com a exemple el catàleg dels manuscrits de la catedral de Vic, de mossèn Gudiol, vaig començar a descriure els manuscrits de Sant Feliu de Girona, que es guardaven allí. S'escaigué poc després que José Janini, professor del seminari de València, que intentava catalogar els manuscrits litúrgics de tot Espanya, va venir al seminari. Trobà les meves descripcions, les va completar i les vam publicar conjuntament. En un article seu, titulat "Los códices y la investigación", va manifestar l'apreci que li mereixia el meu estudi dels manuscrits de Sant Feliu. Els meus superiors, però, no llegien revistes especialitzades, i no s'assabentaren d'aquell judici. Janini, en canvi, procurà estimular-me: em portà amb ell en un viatge a treballar a la Biblioteca Nacional de Madrid i a l'Arxiu Capitular de Toledo, i em féu preparar un petit articlet d'investigació que va sortir a *Hispania Sacra*. Fill, abans d'ordenar-se, havia estat metge, i la seva primera feina com a prevere fou de professor de moral. Abandonà la matèria en comprovar que sovint hi havia conflictes entre medicina i moral, i es passà a una temàtica més pacífica, la història de la litúrgia, i a l'empresa de catalogar els manuscrits litúrgics d'Espanya, que finançava fent d'agent comercial de la botiga de moda infantil de la seva germana, perquè sabia que ni l'Església ni els organismes culturals el subvencionarien per a aquest fi.

El seminari no necessitava aleshores professors d'història, i així, jo, que devia ser el primer seminarista del bisbat que s'ordenava havent publicat tres articles a l'entorn de la matèria amb un total de 120 pàgines, vaig rebre permís per anar a estudiar teologia (sense cap suport econòmic, ja ho he indicat) i missió per ensenyar-la. En la meua tesina de llicenciatura, però, vaig reincidir encara en la sociologia. Durant els anys de docència teològica vaig arribar a considerar que la història era molt més positiva que la mateixa teologia, i vaig emprendre petites recerques, que acceptà l'Institut d'Estudis Gironins per a la seva revista.

Estudis a Roma

La universitat Gregoriana i la seva facultat d'història em van decebre. Per a mi, la història era investigació, i aquella escola havia estat muntada amb vista a proporcionar a les diòcesis professors d'història de l'Església que ensenyessin als seminaris uns coneixements estandarditzats, i tocats d'apologètica.

Afortunadament em vaig poder introduir (sense recolzament de la facultat) a l'Arxiu Vaticà, on vaig preparar des del primer any una tesina sobre la diplomàcia pontifícia. També tenia en projecte, des de la meua arribada a Roma, una història de la diòcesi, de la qual vaig redactar un llistat de capítols. Ara és un llibre, *Cristians de Girona*. L'estudi de la diplomàcia pontifícia, a la qual vaig dedicar la meua tesi, no va anar més enllà perquè ni la facultat ni a l'institut d'estudis de Montserrat tenien programes de treball al respecte. Un intent animat pel cardenal Samoré, arxiver vaticà, d'emprendre una publicació sistemàtica d'instruccions als nuncis, en què vaig prendre part, ha fructificat pel que fa a França i Alemanya, però no per a Espanya: el meu centre d'estudis es limitava a fer fer tesis, sense projectes globals. Em va publicar, certament, una instrucció de nunciatura (de Barcelona) amb la qual jo col·laborava al projecte Samoré.

La manca de coordinació que imperava al col·legi Montserrat de Roma era tal, que dues persones que treballaven temes paral·lels podien haver de buscar cadascuna pel seu compte les fonts i la bibliografia pertinent. Vaig ser el primer becari que va dipositar un exemplar de la seva tesi a la biblioteca de la casa, perquè se'n servís qui ho necessités, mentre no fos publicada. Però els meus intents de constituir equips de treball van fracassar, i per això vaig abandonar la recerca sobre la diplomàcia vaticana del s. XVI que havia entaulat. I certament els altres instituts nacionals establerts a Roma, com l'alemany i el francès, tenen programes de treball determinats. Encara el 1999 he estat llençant a la paperera extrets de la nunciatura Ormaneto, amb el sentiment de no haver pogut rendibilitzar les llargues hores consumides en l'estudi de la correspondència diplomàtica. Don Justo Fernández, director de la casa, m'havia suggerit de treballar-hi, sense precisar si tenia intenció de recolzar institucionalment la recerca. I no ho va fer.

Prioritat als repertoris

Torno endarrera, per concretar que la meva tesina, sobre la nunciatura de Barcelona de 1710-1713, va manifestar-se un cul de sac. No donava per fer-ne un capítol d'una futura tesi. Quan me'n vaig adonar, havia esmerçat molt de temps i treball inútilment en transcripció de documents. Aleshores vaig prendre una decisió de conseqüències duradores. Abans d'escollir un període de les relacions diplomàtiques entre el Vaticà i Espanya, vaig resoldre d'indexar a l'Arxiu Vaticà tota la correspondència dels nuncis a Madrid, de 1664 a 1800. Es tractava de 228 volums, dels quals els investigadors no tenien sinó una simple llista de números i anys.

Coneguda la temàtica a través de la indexació, vaig poder triar un tema de tesi que trobava satisfactori. La vaig sostenir el juny de 1978 amb la màxima qualificació, i em van concedir la medalla d'or de la universitat, per ser la millor de les que es van presentar a la facultat aquell curs acadèmic.

Però, sobretot, l'empresa d'indexar els volums de la Nunciatura de Madrid em va reblar en el convenciment de la necessitat de donar repertoris i inventaris als investigadors. Ja la tenia, la convicció, i havia dirigit a aquest fi el fitxatge de la biblioteca del Seminari que van dur a terme, l'estiu de 1965, quatre equips de dues persones. I havia preparat un catàleg d'impresos giro-nins de la mateixa biblioteca que va tardar vint anys a aparèixer.

Vaig completar el curs dels meus estudis amb una tesina presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona el novembre de 1981, sobre el cartoral de Rúbriques Vermelles de l'Arxiu Diocesà de Girona. El tribunal, presidit per Manuel Mundó i integrat entre altres per Joaquim Nadal i Miquel Barceló, me la va qualificar d'"excel·lent per unanimitat". Vaig estar pensant també a presentar a la mateixa institució una tesi de doctorat, però vaig deixar caure el projecte, en constatar que dels títols acadèmics a l'hora de la veritat ningú no en feia cas.

A la prioritat per als inventaris i repertoris, una de les meves preocupacions bàsiques, hi he arribat per experiència viscuda. Sé que el document no és la història, però que sense ell la història no es farà. Trobaria bé que les institucions recolzessin més aquest treball previ, amb vista a fer rendibles d'altres inversions. He pogut comprovar que les meves conviccions en la matèria són compartides minoritàriament.

Intents de treball a la diòcesi

D'historiador de l'Església a la diòcesi ja n'hi havia un, i era al mateix temps vicari general. No era el cas de comparar la seva apreciadíssima llicenciatura –vaig ajudar-lo a aconseguir-la investigant per a ell a Madrid– amb un obscur doctorat com el meu. Ell assolí el màxim grau acadèmic el 1989, deu anys més tard que jo. Així, res d'estrany que, de moment, ningú no em digués si es comptava per res amb el meu títol.

Tal era el meu estat d'ànim d'aleshores: la sensació que a ningú no interessava l'especialització que havia cursat. Havent vist que l'historiador oficial del bisbat publicava al Butlletí diocesà el seu primer estudi acadèmic, que versava sobre la llengua dels llibres parroquials (BOEG 1975, 245-250), se'm va acudir de presentar-hi un article sobre la Reforma Gregoriana, de la qual se celebrava el novè centenari el 1978, i que al bisbat tingué una incidència destacable. El director del Butlletí –ell mateix– em digué que no hi havia lloc. De fet, fins a 1996, no he pogut publicar res al Butlletí. Sento a dir, potser amb més cortesia que no amb fonament, que la síntesi sobre la història de les parròquies que hi he donat és interessant. Alguna informació que havia de contenir, sobre la data d'edificis religiosos recents, no l'he pogut trobar, a causa de la incúria de la cúria. No tenen res anotat sobre aquestes construccions, al Departament d'Immables del bisbat, un organisme d'ineficàcia comprovada.

Temes i col·laboracions

M'he dedicat, pel que fa a la història pròpiament dita, a temes eclesials: la cabra ha de pasturar prop de l'estaca on està lligada. Però no he volgut fer història "eclesiàstica" en el sentit pejoratiu de la paraula. He evitat –crec– apologetiques, panegírics hagiogràfics i reduccions de l'Església a les seves jerarquies. Quan les clarisses de la Divina Providència em van encomanar l'estudi de la vida de la seva fundadora, la vaig exposar honestament: per això van refusar de publicar el meu treball.

He privilegiat la història de la diòcesi, la parròquia com a entitat popular, els fets culturals, les sèries quantitatives, els jocs organitzatius i de poder i la seva base jurídica. Considero que fer història de l'Església és una

activitat que col·labora a l'anomenat "diàleg fe-cultura", a condició de no barrejar la narració dels fets amb el recurs a l'acció de l'Esperit Sant, a la recerca de carismes o amb l'interès per justificar errors passats de l'organització. La lectura dels títols de la meva bibliografia em sembla que pot convèncer que he introduït temes nous, sobretot en l'estudi de l'economia eclesiàstica (beneficis, causes pies) i de les estructures de govern.

Un bon nombre d'estudis els he realitzat en col·laboració honesta, perquè l'individualisme de vegades perjudica el millor coneixement dels temes. Entre les col·laboracions entaulades, després de la que vaig mantenir amb en Pere Micaló, amb el qual vaig començar la col·lecció "Sant Feliu", la més duradora l'he mantingut amb el palamosí Pere Trijueque.

En Pere Trijueque era, quan el vaig conèixer, cap a 1985, un tècnic de la fàbrica Vincke, que s'interessava per la història de Palamós. Vaig començar a ensenyar-li paleografia i llatí, i ell em va ajudar a introduir-me en la informàtica. Avui en Trijueque, que no ha passat per la Universitat, ha donat lliçons de demografia a professors d'universitat. Hem discutit temes d'investigació, he revisat escrits seus i ha elaborat per a l'Arxiu nombrosos índexs de noms dels meus repertoris. Des de 1999 està dedicant moltíssimes hores de la seva recent invalidesa a un CD-ROM que ha de contenir tots els repertoris de l'Arxiu Diocesà. Díficilment podria explicar la magnitud de l'estímul que n'he rebut. La col·laboració que havia cercat amb capellans l'he trobat en un home de fora del gremi, amb el qual coincidim en sentir-nos profundament lliures al preu de les renúncies que calguin, i en l'interès per la història local i l'onomàstica.

Hauria de fer un esment de la gent que m'han explotat, als quals he prestat fitxes tretes en la meua investigació i no sols no me les han retornat, o han esperat deu anys a tornar-me-les, com ha succeït? Només diré que n'hi ha hagut, com hi ha hagut qui ha explotat repertoris d'arxius confeccionats per mi amb ètica insuficient. He procurat, almenys, de no caure en allò que retrec a d'altres, tot i haver-ne estat acusat –crec que injustament– a propòsit dels pergamins de Palamós que vaig regestar. No vaig emprendre l'edició del cartoral de Carlemany fins assegurar-me que els que se n'havien ocupat havien desistit de donar la seva transcripció, si és que l'havien realitzada.

De les col·laboracions que he entaulat, alguna resta endarrerida, com la que ha de donar a l'edició els pergamins de la col·legiata d'Organyà, per manca d'entesa amb els promotors. Més satisfactòria ha estat la que, sota la

direcció d'Albert Manent, prepara articles per a un futur Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya. Manent és un home que sap organitzar i estimular, per carta i per telèfon. He rebut d'ell més trucades en un any que del meu bisbe en tot el seu pontificat. I quan un home sap conduir, dóna gust de posar-se a les seves ordres.

“Combats pour l'histoire”

Sota aquest títol baudelairià vull reconèixer que he polemitzat.

Com a historiador he impugnat, l'estiu de 1996, el decret episcopal que constitueix un tribunal per a la causa de beatificació de Maria Gay, suposada fundadora de les monges Vetlladores. De la persona encausada se n'han conservat tan pocs records, que és impossible de construir sobre ells una biografia exemplar, com hauria de ser la d'una beata. I encara està per demostrar que en fos la fundadora. Només és segur que era la de més edat en el grup fundacional. El recurs, presentat segons les formalitats del dret canònic actual, hauria hagut d'aturar el procés: no l'aturà.

No sabia tolerar que la història fos utilitzada en forma tan deficient en afers religiosos. Ni tampoc en altres. En certs cercles són comentades encara algunes recensions meves, com les que he dedicat a la *Bibliografia de Girona*, als *Documents de jueus de Girona*, als *Processos de l'Arxiu Diocesà de Barcelona* i encara, recentment, a la *Paleografia Gironina*, a la *Col·lecció Diplomàtica de la Seu de Girona* i al *Llibre Verd de la ciutat de Girona*. Algunes d'aquestes recensions, redactades generalment en llenguatge acadèmic, no consten a la meua bibliografia, amb poques excepcions, però tenen extensió suficient per formar-ne part. Quan m'han encomanat d'avaluar obres, no m'he estat de dir-ne els defectes. M'he limitat a constatar fets i a avaluar obres (amb algun *exploit* que em sembla justificable), sense adjectivar pejorativament els autors. El coneixedor de la matèria que em llegeixi podrà veure si no hi ha motiu per sorprendre's de la baixa qualitat de semblants publicacions, algunes d'elles finançades per un ajuntament, com és el de Girona, que té per alcalde un catedràtic d'història. Si posar en evidència la qualitat dels llibres referits és combatre per la història, reconec que ho he fet, i no me'n sabia penedir.

He col·laborat, ho confesso, en la commemoració que el bisbat (Enric Sala) va organitzar, el 1997, del bisbe Lorenzana, mort el 1776. Hauria

preferit abstenir-me d'acreditar uns actes programats tard i amb propòsits dubtosos, vagament relacionats amb la venda del seminari a la universitat. La situació, però, és tal, que els organitzadors es comporten com si la gent no hagués de veure'n l'ambigüitat. Són gent capaç d'ordenar que un capellà faci una conferència (a la Casa de Cultura), sense preguntar-se si li han de donar una gratificació. Prometen vagament una publicació i després obliden les promeses. La publicació sobre Lorenzana ha aparegut el 2000, després que em vaig formalitzar amb l'Enric Sala i ell ho va fer amb els seus successors en el poder. Una reclamació més, necessària per no enterrar el fruit d'una àmplia recerca, però que té com a conseqüència consolidar la meva imatge de pidolaire impertinent.

Durant els anys que m'he dedicat a comprendre i descriure fets del passat, la història ha patit una devaluació social. No he d'analitzar els factors que hi han contribuït: sóc sensible, però, al fet mateix. Dins de l'Església potser no es pot parlar de devaluació, perquè suposaria que anteriorment n'hi havia una valoració. Ras i curt, penso que hi ha hagut i hi ha un saber marginal i decoratiu. En una institució que es basa en la memòria del fets, com són els que recorden els Evangelis, els episodis de vint segles de camí al llarg del temps hi tenen una rellevància més aviat precària.

LLIBRES

Lector impenitent, productor acarnissat, gourmet d'edicions de bibliòfil, editor aficionat i fundador de dues col·leccions de llibres, la Sant Feliu i la Francisc Eiximenis, em sembla que els llibres ocupen en la meua vida un lloc relativament important.

El vici de la lectura

Voldria fer anar endarrera la moviola de la memòria per recordar els primers volums que vaig llegir, els primers que vaig posseir. Seguia cada dia el diari *La Vanguardia* des de molt petit. Nascut com sóc el 1939, hi recordo, per exemple, les notícies de la guerra de Mao Tse Tung contra Chiang Kai Chek. Ja he apuntat la lectura primerenca de la història universal de César Cantú; hi afegeixo ara les *Memòries d'un cabaler*, de J. Raventós, i novel·les

aparegudes a final del s. XIX com a fulletó de diaris. Aquests llibres eren a la casa de pagès que fou casa meva perquè el germà de l'amo, Josep Suñer, rector estat de Bescanó, els havia llegat al seu germà, el propietari. Un *Cani-gó* de mossèn Cinto, aconseguit com a premi en un certamen del Seminari, devia ser un dels primers que eren ben meus. Quan penso en la despesa que he fet en llibres, primer de teologia i després d'història, imagino que si hagués destinat els diners en viatges hauria donat diverses voltes al món, i si hagués estalviat per comprar una casa, ja la tindria ben pagada. Primer em vaig fer una biblioteca de teologia, i després, una d'història de l'Església, amb interès especial per la de Catalunya, sempre en vista a l'ensenyament.

Dels llibres, ni me n'he sentit esclau, ni m'he limitat als meus. Quan vaig perdre el millor llibre de bibliòfil que he tingut, el *Saltiri* de Roís de Corella en edició facsímil d'Oliva de Vilanova, que m'havia llegat el bisbe Cartaïà i que em fou robat a la rectoria de Fornells, vaig sentir-ho certament. Però m'ha agradat més llegir llibres que tenir llibres. He fullejat o llegit en diagonal la majoria dels de la biblioteca del Seminari.

La biblioteca del Seminari

D'aquesta biblioteca consta que me n'he ocupat com a bibliotecari, de 1970 a 1972 i de 1977 a 1980. En realitat vaig començar a treballar-hi abans de 1960, en catalogar els manuscrits de Sant Feliu i els incunables. Entorn de 1965, sense ser bibliotecari, vaig dirigir el primer fitxatge sistemàtic dels llibres i, essent administrador, vaig promoure i dur a terme una instal·lació metàl·lica de les prestatgeries i ampliació de l'espai.

Entre els inventaris de la biblioteca del Seminari, he donat els d'impressos gironins —que han estat ben valorats— el de manuscrits de Sant Feliu i el d'impressos jurídics. Tenia fet el d'incunables, que va aparèixer sota un altre nom, amb l'intent de propiciar una col·laboració que després no es va consolidar.

Durant algun temps vaig donar a la biblioteca llibres recentment adquirits, després de llegir-los. Vaig deixar de fer-ho quan em vaig adonar que el bibliotecari successor meu valorava poc allò que restava al marge del saber dit eclesiàstic, i quan vaig constatar que la institució i les persones que la representaven eren incapaços de mostrar un mínim d'agraïment. Els volums

que hi he donat el 1999 per manca d'espai, un bon fons d'edicions documental, han interessat poc a l'actual bibliotecari. Valora més tenir una nova edició del Trullench moralista, repetit fins a la nàusea, que no pas poder disposar de les *Actes de dotació d'esglésies* d'Ordeig.

“Sol Ixent”

Aleshores, i aprofitant que em trobava de rector a Fornells, vaig pensar de fundar una biblioteca parroquial. Té el nom de “Sol Ixent”, i nasqué el 1994, el dia de Sant Jordi. Avui fa mig miler de préstecs anuals, i em sembla un instrument vàlid d'acció cultural al poble. L'he nodrida de literatura i de llibres d'actualitat. Pensava que en el món clerical aquesta iniciativa interessaria. Al capdavall, té una mica de novetat. He constatat que no és així. No deu entrar en les programacions oficials de pastoral. Ningú no ho ha donat com a notícia d'Església. Ho he fet jo mateix, el 2000, a *El Senyal*. Dins del poble té la consideració que jo desitjava, i potser amb això em puc donar per satisfet.

Editor i escriptor

M'he fet escriptor i editor de llibres. He produït totxos de consulta, sempre ben dotats d'índexs. Tinc la satisfacció de veure que llibres meus han obert col·leccions, com la de *Diplomataris* de la fundació Noguera o la de *Monografies Empordaneses* de l'Institut d'Estudis Empordanesos. Vaig donar el nom també a la col·lecció *Montsalvatje* de la Diputació de Girona. Volums meus hi ocupen els números 2, 3 i 4.

Sí la meua preparació em destinava al volum-totxo, vaig descobrir aviat l'interès del llibre llegidor i transparent. Va ser amb motiu de col·laborar a una altra col·lecció, en la qual tinc el número 3: els *Quaderns de la Revista de Girona*. Es tractava d'un recull de l'art d'església del bisbat de 1939 a 1985, i la il·lustració havia de ser abundant i ben lligada amb el text. El director de la col·lecció, en Jaume Fabre, era un descregut notori, que devaluava fins on podia els afers d'Església, però necessitava material per fer créixer els Quaderns, i vaig aprendre d'ell la tècnica de la redacció clara i de la il·lustració pertinent. Les fotografies les férem durant un estiu amb en Pere Micaló. Nosaltres mateixos ens adonàvem que calia resseguir aquest filó, i produir

una mena de llibres que ajudessin a conèixer i visitar els temples de la diòcesi. Les primeres mostres foren opuscles, com els de Porqueres i Palamós, però ja teníem clar que la redacció havia de ser entenedora, la il·lustració abundant i ben feta, i tot plegat, formant una col·lecció de característiques ben definides. Així nasqué la "Sant Feliu", iniciada el 1987, que ha assolit vint-i-cinc volums i s'orienta cap a les 64 pàgines, tot i que de vegades les depassa.

Calia pensar en un altre tipus de llibre, de format més gruixut, que informés sobre vicissituds de la diòcesi en forma més àmplia, sempre excloent les notes a peu de pàgina. Així nasqué la col·lecció Francesc Eiximenis, que vam maquetar amb en Francesc Ferrer per al seu llibre sobre l'acció duta a terme per l'Església a Girona a favor de l'habitatge accessible (1991). La manca de suport institucional ha obligat a admetre en aquesta col·lecció monografies que no eren del tot apropiades, però les línies bàsiques són donades. El penúltim volum, de J. Rabasseda, sobre l'església de Sant Josep de Girona, l'arquitectura de Masramon i l'escultura de Fita, del qual he reelaborat la redacció, em sembla que respon plenament a l'intent de la col·lecció. M'agradaria de fer-hi un parell de volums més, ara mateix. D'un, sobre l'Acció Catòlica de 1940 a 1960, tinc la informació gairebé recollida, però em manca editor. L'altre, sobre l'acció de l'Església de Girona en l'àmbit del lleure d'infants (casals i colònies), és un pur projecte.

De clams i plans no n'he estalviat, per organitzar la producció i distribució d'aquestes col·leccions. En circumstàncies normals, haurien d'haver arribat a ser un fons editorial del bisbat de Girona. A l'obra cultural del bisbat li podria interessar de tenir aquestes monografies, i disposa de la infraestructura per dur a terme el treball editorial. Consta que la Delegació del Patrimoni Cultural ha contribuït amb il·lustracions, de vegades fetes expressament.

De fet, avui aquestes col·leccions són meres etiquetes. Cada llibre és editat per una parròquia o entitat, que es queda el fons editorial. L'autor no cobra res pel seu treball, i demana a les entitats editores cinquanta exemplars, la majoria dels quals es dipositen al Secretariat diocesà de catequesi. Aquest considera que la distribució, per exemple, a llibreries de la ciutat de Girona li seria molt onerosa, i per això s'absté de distribuir, i fins (durant algun temps) de pagar a l'autor els volums que ha venut. Ensenyant la moral,

per què l'hauria de practicar? En conjunt, es tracta d'una obra voluntarista que durarà mentre durin les energies de l'autor-realitzador.

Les edicions documentals

Fora el cartoral de Roses, que vaig editar el 1986, les altres edicions documentals que he dut a terme han tingut un procés lent, i de vegades amb vicissituds imprevistes. El 1981 havia transcrit el cartoral de Rúbriques Vermelles de l'Arxiu Diocesà, i el vaig presentar immediatament al Servei d'Arxius de la Generalitat, per gestionar la seva edició. En les converses que vaig mantenir aleshores, em semblà que l'obstacle principal era la seva extensió. Per això, en emprendre l'estudi del cartoral de Carlemany vaig determinar de donar, no pas el text, sinó un regest exhaustiu, fórmula que després he aplicat als documents de Vilabertran. La feina no va resultar del tot inútil, perquè aquest estudi em va permetre de dominar el contingut, però, quan vaig gestionar-ne l'edició, vaig sentir-me dir que allò que convenia eren textos, i no regests. El cartoral de Carlemany va esperar vuit anys per ser editat, i els documents de Vilabertran, vuit més; he escoltat promeses generoses i evasives hàbils, mentre les entitats a les quals demanava recolzament gastaven en llibres de prestigi allò que hauria fet possible l'edició de textos bàsics. Si hagués pogut disposar dels diners que es van malmetre en l'edició luxosa i gairebé inútil del *Diplomatari de Banyoles!*

Ara se m'ha obert la via de la Fundació Noguera, a la qual he lliurat quatre volums entre 1993 i 1997. Preparo per a un futur imprecís l'edició dels pergamins d'Organyà dins de la col·lecció de Diplomatari de la mateixa fundació. Quan apareguin, s'acabarà una història llarga. Vaig fer la transcripció de les peces a la Biblioteca de Catalunya el 1984-1985. Calia intercalar-hi els de l'arxiu diocesà de la Seu d'Urgell. Per sorpresa meua, l'arxiver diocesà em va fer saber que la seva publicació era reservada per a la revista *Urgellia*. Això em va obligar a acceptar de preparar per a aquest anuari l'edició del conjunt. Però en demanar que es reservés per a ell un volum sencer, vaig rebre per resposta que hi havia el propòsit de fraccionar la col·lecció en diversos lliuraments. Em semblà un despropòsit, perquè la utilització de col·leccions documentals comporta un vaivé continuat des dels índexs cap als documents, cosa que evita l'edició en forma de volum.

Després d'aparèixer el diplomatarí de Sant Daniel, en vaig enviar un exemplar al bisbe de la Seu, i li vaig exposar els meus propòsits. A propòsit de les cartes de capellans, el bisbe Joan Martí deu tenir la mateixa mentalitat que l'emprada des de Girona: respondre-les seria rebaixar-se. Es limità, doncs, a ordenar al seu arxiver que em manifestés que tenia llibertat per editar si ho cregués convenient. Disculpar-se el 1997 d'una arbitrarietat comesa el 1992 seria massa per a un prelat.

MOVIMENTS I PARRÒQUIA

Dedico aquest capítol a les feines més específiques de capellà. He estat consiliari diocesà de dos moviments prop dels quals he fet una feina amagada i interessant: l'HOAC i l'escoltisme. I he estat i sóc rector.

Consiliari obrer

Vaig accedir al càrrec de consiliari de l'HOAC l'octubre de 1966 per carambola. El consiliari anterior, Mn. Josep M. Tor, estava absorbit per la seva feina de parròquia. Jo havia fet costat al grup de l'HOAC de Sarrià de Ter, d'on havia estat vicari, i els militants no devien estar descontents de mi. Els més impulsius, però, desitjaven com a consiliari en Lluís Torrent, que acabaria secularitzant-se, i els més espiritualistes, en Narcís Tibau, membre notori de l'Opus però que tenia alguns estudis de sociologia. Jo vaig esdevenir el tercer en discòrdia. Torrent va anar a la JOC.

L'HOAC era aleshores un moviment de dimensions reduïdes: entre militants i simpatitzants devia reunir un centenar curt de persones, gairebé totes de Girona i rodalia. Tenia una estructura forta, on els seglars eren plenament responsables, un pla d'estudis i de formació de militants (el Pla Cíclic) i uns líders capaços, com es va poder comprovar quan en Francesc Mera va arribar, tot i ser un senzill militant gironí, a president de la Comissió Nacional.

La meua experiència prop del moviment va ser modesta. Hi vaig aprendre el sentit de fer Regne de Déu, l'abnegació i el desinterès (ningú no guanyava en abnegació aquella gent) i un respecte sant per la seva autonomia seglar.

Caminant amb l'escoltisme

A l'escoltisme diocesà li vaig fer costat els anys 1978-1980. Hi vaig accedir després d'una llarga experiència de consiliari escolta a Roma, prop d'un agrupament parroquial. A Girona, però, les coses no anaren tan llises. Tot era crisi. Hi havia a l'escoltisme, per una banda, uns dirigents històrics que sabien bé on calia anar: Genís Samper, consiliari català, Lluís Bonet, i altres. A Girona era comissària la Carme Carbó, primer sola i després amb el seu marit, en Ricard Masó. Amb els caps d'agrupament ens enteníem bé. Però, en un nivell inferior, hi havia responsables molt xarbotats. Com a consiliari, per exemple, em fou vedat influir en la formació de caps, tasca que es va reservar un seminarista presumtuós i tancat al diàleg. Entre els agrupaments, uns tenien clara la pedagogia del moviment i la seva eclesialitat, i d'altres no tant.

El seminarista que he recordat, arribat a capellà, va muntar com a vicari un desori de dimensions naturals a la Bisbal, on un grup excursionista havia decidit d'esdevenir agrupament escolta per augmentar la qualitat de l'educació que impartia. Tenia com a rector una persona que li va fer costat en el desori. Tots dos van saltar de punta en blanc. Aleshores una altra persona va anar com a rector a posar pau a la Bisbal, i jo li vaig fer costat durant un any com a consiliari de l'agrupament escolta. Les aigües van tornat a la seva llera. Aquell primer rector ha assolit el premi del seu fracàs: és avui vicari general. L'escoltisme, tot i que no és gaire apreciat pels consiliaris entestats a posar com a model dels moviments els que fan revisió de vida, segueix estant en bones mans, i influeix molt més enllà del cercle dels que en formen part.

Tot i que vaig animar, abans de 1970, un grup de matrimonis per donar xerrades a promesos, no he esdevingut consiliari de grups de matrimonis. A la meua oferta no va respondre cap demanda. A l'entorn del CED va sorgir un grup per donar xerrades a promesos, i desaparegué, per manca d'acord amb la Delegació Episcopal d'Apostolat Seglar.

La parròquia, en la memòria

La meua primera vivència parroquial havia estat la de Vilobí d'Onyar. Prop d'un rector ancià, senzill i una mica retret, vaig fer d'escolà. En endavant, he considerat que els escolans es troben en situació favorable per

aprendre a participar en la vida de l'Església, i vaig propiciar les trobades d'escolans. La primera la férem amb en Josep M. Amich quan jo ajudava a la parròquia de Santa Coloma de Farners, a Sant Maurici de Caldes de Malavella. Els entesos en pastoral vocacional van tardar a copsar el suggeriment, que els vaig reiterar, però finalment l'han acceptat, tot i que encara en podrien treure més fruit, per exemple mantenint el contacte amb una petita revista, com he vist fer a Alemanya.

Vilobí era una comunitat que vivia de tradicions aleshores operants. No hi mancaven, pels anys cinquanta, signes d'envelliment, que un adolescent pot percebre millor que no pas els adults.

Col·laborador parroquial

Durant els estudis de teologia vaig fer casal d'estiu a Bescanó, i allí vaig ser influït per una parròquia molt més vital i dinàmica. El rector, mossèn Pere Prats, era animós i obert a la renovació. Al seu entorn, homes i dones donaven consistència a les activitats d'església.

A Roma em vaig trobar col·laborant amb una parròquia de barriada, la de San Basilio alla Tiburtina. Era més complexa que allò que jo havia conegut fins aleshores. Es mantenia bé, tot i l'abundància de comunistes al barri. Hi vaig aprendre que la convivència era possible, i millor que no pas l'enfrontament.

Mentre vaig ser professor del Seminari, vaig prestar serveis a les parròquies gironines de Sant Josep, on es va introduir molt d'hora la renovació litúrgica i on vaig ocupar-me sobretot de catequesi, i del Mercadal, on vaig fundar un grup juvenil, els Pampallugues. Vaig passar un parell de mesos a l'estiu a la parròquia de Sant Dionís de Borbeck (Essen, Alemanya); hi vaig aprendre la manera de celebrar misses d'infants. Junt amb en Pere Font i en Pere Gubau vam prendre les regnes de la parròquia major de Sant Feliu durant un any, el 1970.

Tornat a Roma, vaig lligar-me durant anys a la parròquia Stella Maris d'Òstia, on vaig portar l'escoltisme i vaig col·laborar en el culte. La dosificació apropiada de l'estudi i del servei als cristians em feia sentir equilibrat i notar la unilateralitat dels meus col·legues de col·legi, entre els quals jo era una excepció.

De nou a casa, l'administració del Seminari em va impedir de prestar altres serveis que els de cap de setmana, cosa que he fet amb assiduitat

durant estius a Calella de Palafrugell i Lloret de Mar, i de manera més continuada a Santa Coloma de Farners i Palamós. He tendit a deixar-me enganxar, de manera que en una i altra vaig acabar anant-hi també entre setmana per animar o preparar activitats.

Crec que convé que hi hagi persones que col·laborin des de fora amb parròquies una mica complexes, no sols per sostenir el rector en moments de baixa de la seva capacitat d'acció, sinó també per mostrar que la institució no és la persona que regeix. Però puc assegurar que, llevat del Server que vaig fer a Lloret, on em va fer costat el responsable de zona, no vaig trobar en el bisbat el recolzament que desitjava per a aquest Server de suport. Mentre vaig ser a Palamós vaig sentir-me positivament desassistit, tot i que em vaig comprometre a fons en la col·laboració, fins a anar-hi dues vegades per setmana.

Donar rellevància a la parròquia

Per això vaig optar per tenir parròquia pròpia. I quan va vacar Fornells, el gener de 1988, em vaig oferir immediatament.

És un handicap important, començar a fer de rector quan un s'apropa als cinquanta anys. Fornells, però, és una parròquia apta per a un rector sense experiència. La seva història recent (dels meus predecessors, Francesc Vilà i Josep Colomer) ha estat la d'una comunitat amb col·laboradors suficients, amb iniciatives renovades i amb unes tradicions vivents que calia mantenir. No narraré ací els problemes que m'ha portat la meua inexperiència i l'isolament amb què m'he trobat en relació amb els col·legues veïns. Ni un em va venir a veure en una malaltia de quatre mesos que vaig passar.

La parròquia que vaig trobar estava perdent gruix i rellevància social. Per això he procurat d'implicar en algunes activitats seves les altres entitats del poble: Ajuntament, Associació cultural i esportiva, Associació de pares de l'escola. És sobretot l'acció cultural que ha ofert plataformes de presència a la vila i d'acció conjunta.

Començarem el 1988 amb la promoció d'excursions, fetes en cotxes particulars. La iniciativa no era meua, però la vaig secundar de seguida. El lema era i és "Coneixent el país, fem país". Al principi eren dues: la de Sant Joan i la del 12 d'octubre. Més tard hi hem afegit la del dilluns de Pasqua. Sempre ens hem mogut a l'entorn de 20-25 famílies, algunes desvinculades

de la parròquia. Un petit opuscle d'edició limitada recull la informació útil als participants.

El 1990 vaig iniciar les exposicions d'art. Entre fornellençs i forasters, i amb la norma d'admetre tres obres per artista, hem mantingut una exposició anual. Recentment s'hi han afegit altres exposicions, com la de fotografies antigues i la de flors, iniciada el 1996. Poc després, prenent model de Riudellots i del seu rector, Josep M. Pont, vam engegar el festival de músics joves, que s'ha mantingut. La darrera iniciativa ha estat la biblioteca parroquial "Sol Ixent", inaugurada per Sant Jordi de 1994. Començà essent una biblioteca de préstec, amb predomini de lectors infants, però ara guarda també una important col·lecció de fotos velles del poble, que l'Ajuntament ha subvencionat. Al seu entorn s'ha gestat la recuperació del rellotge del campanar i la recollida de testimoniatges sobre el col·lectiu dels rajolers, el més característic d'un poble que havia arribat a tenir vint-i-un forns: el nom de Fornells designava fins fa poc allò que donava més vida als seus habitants.

Les activitats específiques

En aquest marc, les activitats pròpiament religioses, com la catequesi i el culte, troben un bon suport. Una i altra compten amb col·laboradors abundants.

El Consell Parroquial ha anat renovant laboriosament els seus membres. Ha estat cridat a decidir les iniciatives més importants, i el rector creu haver jugat net amb els consellers. La parròquia tota ha estat informada a través del Suplement del *Full parroquial*, del qual es distribueixen cent exemplars en un poble de 1.300 persones.

És difícil de tirar endavant quan els joves i adolescents des de 12 anys s'allunyen de la parròquia, i quan la pràctica religiosa dels homes és mínima. Els marits de les meves catequistes passen de la missa dominical. La imatge d'Església que es dona és forçosament feminitzada.

La rectoria

La rectoria ha estat la principal causa de disgustos. És una casa vella i isolada, que necessitava urgents reparacions. I les reparacions el bisbat les escatima. Deficiència pressupostària, indubtablement, però també, i més

important, deficiència de tracte humà, i encara, manca de previsions sobre el futur de l'edifici.

Sembla, efectivament, que avui es podria fer un càlcul força aproximat de les rectories que seran habitades el 2010, per exemple, i condicionar-les amb preferència a d'altres. No he volgut emprendre obres per iniciativa pròpia, per fer-me una casa a la meua mida. Les reparacions s'han fet per etapes, cosa que les fa molestes. La Delegació d'Immòbles del bisbat, que les gestiona, és l'organisme que amb més unanimitat concita no sols la decepció, sinó fins la ira –verbal i estèril– del clergat.

Cinc robatoris he sofert a la rectoria. En adonar-me del darrer, vaig trucar a la Guàrdia Civil, que no va tardar una hora a acudir a la meua telefonada. El bisbat, avisat personalment i per escrit l'endemà, va tardar un mes a dir-me que posarien reixes en algunes finestres. Reunions, consells i fins vacances devien impedir que algú em passés un missatge per assegurar-me que l'afer no era oblidat.

El meu dormitori és al Seminari. La rectoria no em fa d'habitatge sinó de lloc de treball. Fins a 1996 he pagat de la meua butxaca la llum, l'aigua i la taxa de recollida d'escombraries. Quan vaig proposar al Consell Parroquial que aquestes despeses les assumís la parròquia, tots es van sorprendre que ho pagués jo, i hi van accedir immediatament.

PERIODISME

A tothom li ha agafat, un dia o altre, el rampell d'escriure. No importa el rampell, sinó la continuïtat. I quan un fa un esforç per fer-se entendre, com he intentat de fer-ho en llibres de divulgació, és obvi que també pensi en la notícia i el comentari fugisser. De fet, ja fa temps que intervenc en la premsa periòdica.

Ajudo a ben morir "Vida Catòlica"

Convivint amb en Pere Madrenys, director de *Vida Catòlica*, els anys 1963-1970, és natural que m'interessés per la seva feina, i que hi col·laborés. La revista estava morint-se, faltada d'un consell de redacció. Hi vaig perpetrar alguns escrits, generalment de tema social, i també alguna lleu pinze-

llada històrica. Un article meu sobre la Universitat de Girona de 1870 va ser citat més d'una vegada, com a única referència existent a propòsit d'aquesta institució. Madrenys ha estat criticat, sobretot per algunes obsessions informatives, però era després de tot un periodista titulat per la universitat de Navarra, i al seu costat s'aprenia fàcilment i sense proposar-s'ho què és notícia i quina és la diferència entre fets i comentaris.

Recordo haver encetat mentre estudiava a Roma alguna conversa amb l'actual bisbe, sobre la necessitat de maquetar millor el *Full Parroquial* i de donar-li prioritat als fets sobre la doctrina. Coneixent revistes catòliques som el *Publik* alemany i algunes diocesanes italianes, era fàcil de veure on anaven els trets de futur d'aquestes publicacions. En Jarque m'havia explicat a Roma el 1973 el seu projecte de *Catalunya Cristiana*, que jo compartia com a forma, encara que en el pensament de fons me'n separés una mica. Parlant amb el prelat, el tema moria tot just introduït. Si l'Església és comunió, la comunió es realitza en la comunicació. Donar i rebre notícies i opinions sobre la vida del col·lectiu cristià l'aglutina i m'atreveria a dir que el fa existir com a tal.

"Fe i Compromís"

L'època de col·laboració periodística més intensa se situa de 1979 a 1989. Vaig produir un total de 200 articles de dos folis al *Punt*, aleshores el diari català de Girona, dins de la secció setmanal "Fe i Compromís". Aquesta secció l'havia inaugurat en Joan Busquets, i admetia de tant en tant intervencions meves i d'en Quim Pla. Quan la va abandonar, vaig passar a dirigir-la. Vaig demanar a en Josep Casellas i en Jaume Reixach de formar equip, i hi anàvem aportant els nostres articles per torn.

El meu tema preferit va ser el cultural: presentar fets religiosos com a dades de rellevància cultural. Així, vaig escriure sobre el cristianisme de Josep Pla o sobre els noms de sants a la toponomàstica del país, per posar uns exemples. Tot i arrapar-me a l'actualitat, el pensament que hi vaig desenvolupar era una mica sistemàtic, i vaig poder aplegar un conjunt que per a mi em semblava significatiu dels articles en un fulletó que vaig editar a despeses meves, amb el títol de "Cultura cristiana a Catalunya" el 1983. El meu intent era d'utilitzar aquest conjunt d'articles en un curset d'estiu que aquell any la facultat de Teologia de Catalunya va oferir als alumnes dels se-

minaris catalans, curset que es va desnaturalitzar aviat, perquè les autoritats acadèmiques tenien preferència per temes més "eclesials", expressió que es referia a temes més allunyats de la realitat.

Per divergències amb en Jordi Martínez, responsable aleshores de les pàgines d'opinió del *Punt*, vaig deixar de col·laborar-hi. Els meus dos companys, Casellas i Reixach, van continuar intervenint-hi, i me n'alegro, perquè em sembla que produeixen papers de qualitat. Jo vaig entrar en un silenci que preveia llarg. Trobava difícil de comentar l'actualitat religiosa amb un discurs honest, i em vaig refugiar en estudis i publicacions més intemporals.

Retorn amb cursius curts

El silenci va durar fins a 1996. El vaig trencar amb un racó a la pàgina religiosa del *Diari de Girona*, on setmanalment publicava un comentari de quartilla. Vaig escollir temes d'actualitat d'Església que considerava d'interès general. El meu intent, però, era d'obrir el compàs temàtic cap a suggeriments culturals i de pensament. L'espai obligava a ser molt concís, i així les qüestions d'envergadura major n'eren excloses. Acostumava a produir diversos articles simultàniament, i els enviava a en Joan Carreras i Péra. No li indicava els preferits, i m'agradava que triés ell mateix, els que trobava agradables i amb urc. Després d'un any de mantenir la secció, em va semblar millor de tornar al silenci.

La comunicació eclesial

He continuat reflexionant sobre la informació i la desinformació eclesial. Durant el recent concili Tarraconense hem pogut constatar que per saber què succeïa realment havíem de llegir el diari *Avui*, mentre que la informació oficial era considerada unànimement deficient. És a dir, era una desinformació. El nostre Josep M. Pont, que tot i ser un periodista sense títol acadèmic havia agafat olfacte i sentit de la notícia, va entrar en aquest sistema de convertir-se en veu del seu amo. La mort va impedir que s'hi enfonsés.

La notícia eclesiàstica actual és majoritàriament notícia jeràrquica, tendida de culte a la personalitat. Al butlletí diocesà, la crònica recull només els actes on intervé el bisbe. De vegades es confon la notícia amb l'anunci o

la convocatòria. Se silencien o es donen de passada fets culturals d'interès general, i es posa sordina als noms propis que no siguin el del prelat i a les fotografies on ell no ocupi la presidència. Mentre escrivia, es va renovar el consell diocesà de pastoral. No es van publicar ni fotos ni currículums de les persones que el componen. De les seves deliberacions (entre les quals hi ha la recent de voler iniciar una revista diocesana) tampoc se n'informa de manera que el lector compregui els enjòlits en curs. Encara espero la notícia d'haver-se traslladat la Càritas a l'edifici –propietat de l'Apostolat de l'Oració– on hi hagué el primer col·legi marista d'Espanya.

En aquestes condicions, hom es pregunta què es vol dir en una revista diocesana. Si no es confeccionen memòries d'activitats dels organismes, què s'explicarà de l'acció duta a terme? Es creu que hi ha molta gent interessada en qüestions especulatives? A qui es vol adreçar hom, als militants (suposant que n'hi hagi), o a un públic general? Qui hi escriurà, quan les persones que tenim amb soltura de ploma no passen d'una dotzena?

Quan se'ls pregunta, als que perpetren la revista diocesana vocacional, a qui s'adrecen i què es proposen de dir-los, no s'aclareixen. Ells estan segurs que han d'utilitzar un mitjà, la revista, encara que no sàpiguen per a quin fi. És exactament el planteig que es fa per a la revista general que es vol fundar: no s'ha fet cap estudi de mercat, ni hi ha una voluntat seriosa de comunicar-nos allò que està succeint a la diòcesi. Quan s'està decidit a fer servir una eina sense tenir clara la feina, pot trobar-se algú que intenta segar amb un martell o picar amb una agulla: l'absurd més paradoxal.

"El Senyal"

La revista va començar a aparèixer a final de 1999. Primer vaig ser cridat a col·laborar-hi amb articles. A partir del tercer número, em vaig formalitzar amb en Josep Casellas, director: si es volia cobrir l'àmbit cultural de manera orgànica, no n'hi havia prou de fer articles solts, sinó que calia mantenir una agenda amb fets per distribuir dins de les altres seccions. Em vaig autoproposar per al consell de redacció. Hi acudeixo des del mes de desembre de 1999. Val a dir que algun membre del consell, escollit des de primera hora, no hi ha aparegut mai (Joaquim Pla). He proposat un ventall ample de temes. No sóc optimista. S'ha donat la notícia de les noves pintures murals de l'església de Santa Coloma de Farners, sense fotografia de les mateixes pin-

tures. La font normal d'informació, que hauria de ser la Delegació Cultural del bisbat, amb prou feines raja, dividida com està entre dues persones.

Seria la revista un òrgan honest d'informació independent? Quan *El Punt* va començar a difondre notícies, a principi de 2000, segons les quals el bisbat es proposava d'apoderar-se del Patronat de la Santa Creu de construcció d'habitatges, vaig proposar al consell de redacció un tractament equànim: donar la paraula a en Francesc Ferrer pel Patronat, i a en Joaquim Giol pel bisbat. Jo faria un article-resum des les activitats del Patronat, ja que havia contribuït a editar el llibre que les conté. En Giol, rebuda la invitació, no va redactar l'article, sinó que va demanar als dos Jaumes, Julià i Camprodon, vicari general i bisbe, que apaguessin el foc que es podria encendre. Tots dos van cridar el director de *El Senyal*, i li van ordenar silenci. Casellas va obeir i ho va comunicar al consell de redacció. Jo ja en tenia prou per saber fins on es podia arribar, i em vaig limitar a llegir al consell de redacció una carta personal de protesta que publicaria al *Punt*. Els companys la van trobar bé, i fou publicada. Però *El Senyal* havia perdut la seva virginitat irremeiablement i s'havia prostituït. Es pot continuar honestament al consell de redacció d'un òrgan informatiu així desqualificat? Vaig decidir que sí, almenys fins a l'inici d'un nou episcopal.

SOCIETAT

Voldria formular unes observacions sintètiques i genèriques sobre els principals aspectes de la vida social i de la seva evolució que constato i m'afecten. Ja he indicat que algun moment de la meua vida he sentit interès per la sociologia. Entre els temes socials que han desvetllat la meua curiositat hi ha, per exemple, la sociologia del poder, la política i, no cal dir-ho, la sociologia religiosa. Les meves observacions seran molt genèriques. Les voldria descabdellar des d'una òptica eclesial.

Canvis socials

Quan em pregunto pels canvis socials més significatius dels darrers temps, trobo que són els de la configuració d'una societat de consum i de fruïció, d'una societat que privatitza les seves conviccions de fons, i potser

les relativitza, d'una societat que és manipulada amb instruments que resten fora de l'abast de persones singulars, d'una societat on semblen comptar més les imatges que no pas la realitat, i on certes persones, uns líders, encarnen la funció dels grups de poder i potser n'esdevenen titelles.

Hem nascut en una societat dirigista i jerarquitzada, i ara som en una societat democràtica de nom regida per uns poder fàctics enfront dels quals és molt difícil de sentir-se capaç de res.

Hem mamat idealisme i voluntarisme a tones, i ara ens en sobra. Per moure'ns entre lobbys, grups d'amics i organitzacions, ens manca destresa.

En la nostra societat l'individualisme és llei, però certs esquemes permeten de superar-lo, a les empreses, als partits polítics, a l'administració pública.

L'Església sembla que pot excusar-se de la seva incidència limitada atribuint els seus fracassos a la secularització, a la manca de fe i a la indisciplina. No hauríem de mirar endins, i avaluar la nostra acció amb paràmetres socialment admesos?

Resignació

De persones que veien millores possibles en la societat i en l'Església, n'he conegudes moltes. Saben que no es duran a la pràctica, pels interessos de poder i per inèrcies insuperables. La majoria d'aquesta gent han optat pel silenci. Jo, en canvi, per deixar constància de les meves propostes i protestes. Són opcions ben respectables. Ara, la resignació pura i simple, formulada amb la consigna "hem de llaurar amb els bous que tenim" garanteix la perpetuació de les mediocritats, dels errors, de les inadaptacions.

Des d'aquest punt de vista, trobo plena de significat la creixença del nombre de persones que fan allò que se'n diu voluntariat. Han abandonat la teoria de la millora global i estructural, i s'interessen per una acció a la seva mesura, dins d'organitzacions flexibles, sense gaires etiquetes. Dins de l'Església, cal oferir-los oportunitats de servei. Quan n'he cercat, m'ha semblat que la cartera d'ofertes era massa reduïda, i crec que Càritas, el Servei de Colònies i Mitjans de Comunicació podrien fer-la créixer fàcilment. Per citar un episodi, no hem sabut enviar gent a Bòsnia, mentre que pobles petits com Fornells n'hi han tramès.

La lectura del Concili Tarraconense recent ha fet de la societat que l'envolta conté bones dosis de resignació. No s'accepten fàcilment les vies

modernes de trametre missatges, i el primer que s'ha donat pel cartell publicitari i l'anunci televisiu ha estat el de demanar diners per a un objectiu tan genèric com és el "sosteniment de l'Església", que significa les estructures diocesanes, amb exclusió dels religiosos, que també deuen ser Església. Tan fàcil que hauria estat començar, per exemple, amb una campanya de Quaresma sota el lema "Dejuna i prega per compartir". Si només es gasten diners quan es preveu que els diners tornaran, s'entra en la lògica perversa del rendiment crematístic.

L'arquebisbe García Gasco produí el març de 1999 unes manifestacions molt contraproductives sobre el paper de la dona a la societat. Tant en Lluís Sunyer com en Jordi Font em digueren que s'han trobat amb fidels que en protestaven. Però, igual que vaig invitar els damnificats per l'organisme Cases Rectorals, que devien ser abundants, a fer una acció conjunta i ningú s'hi va prestar, també els que consideren la seva acció pastoral desprestigiada per l'arquebisbe de València prefereixen callar a manifestar públicament el seu desacord. És natural que el jerarca en qüestió i d'altres continuïn emanant despropòsits, si ningú no expressa la seva discrepància.

Política

Els dos fets polítics que sintetitzen els darrers anys són la Transició i la Corrupció.

La Transició ha comportat no sols que el país es dotés d'uns òrgans de govern satisfactoris, sinó que s'acabés la maledicció que implicava per a l'Església ser associada a les dretes, i, en conseqüència, ser víctima de l'anticlericalisme. De 1835 a 1936, la confusió de l'Església i la dreta pot haver produït màrtirs, però sobretot ha impedit que el missatge cristià resultés acceptable per a la part de [...]

[...] gin projectat gent cap a l'acció política. M'hauria agradat de poder animar algun grup de reflexió que s'assemblés als italians, i certament, no pas en la línia de *Communione e Liberazione*, que trobo excessivament ideologitzada. No veig, ni en l'horitzó dels intel·lectuals cristians ni dels moviments de la diòcesi, un marc favorable per a aquesta iniciativa. D'altra banda, el remei radical de la corrupció és la transparència, i no sembla que la transparència sigui un mot d'ordre vigent en el nostre catolicisme.

VIDA

El mot "vida" designa al principi d'aquest capítol allò que en certes reunions sacerdotals s'anomenen les "condicions de vida del capellà". Quan s'introdueix aquest tema, la conversa avença, plena de sobreentesos i silencis, per un camp conflictiu. Molts capellans situen la incomoditat genèrica que els afecta en les seves condicions de vida. Se senten mal manats, mal atesos, mal acompanyats, mal pagats, amb un treball que no té prou resultats avaluable. No es tracta ara d'aclarir si són només percepcions subjectives.

Òbviament, amb gent afectada d'incomoditat genèrica no es poden emprendre grans obres: són persones bloquejades. Són, encara, persones que no desitgen analitzar gaire a fons el seu malestar, i menys, identificar-ne algunes causes que després haurien d'afrontar públicament. S'autocensuren, sense adonar-se'n. Algunes qüestions que podrien integrar aquest capítol les he exposades en parlar de la diòcesi i la parròquia. D'altres, com la sociologia del col·lectiu presbiteral, afectada pel seu envelliment, n'hi ha prou amb fer-hi al·lusió. Sentir-se un dels "darrers de Filipines" no és cap sensació estimulante.

Dificultat del treball en equip

He considerat com un ideal aquell grup d'amics sacerdots que formaren a Barcelona Torras i Bages, Morgades, Estalella, Cortès, Gaietà Barraquer i altres. El destí posterior dels seus components diu prou bé què es guisava en les seves trobades. Les relacions amicals dels Lluís Carreras, Manuel Trens, Antoni Batlle, foren també fructíferes. Com ho foren més recentment les d'alguns consiliaris del món obrer.

De grups d'amistat entre capellans n'he conegut més aviat pocs, i la feina m'ha impedit de prendre-hi part amb assiduitat. No ho lamento gaire, perquè de fet han estat grups molt poc actius.

És sorprenent que el muntatge eclesial intenti per diverses vies fer dels capellans gent capaç de col·laboració i que hi fracassi totalment. Res més individualista que un capellà. En una casa del bisbat –Santa Eugènia, 25, de Girona– han viscut fins fa poc tres capellans sols en pisos diferents, cada un d'un centenar de metres quadrats. Si no són capaços de conviure, menys ho són de cooperar en empreses comunes. Jo, que passo per individualista i no

obstant sóc la persona del clergat diocesà que ha publicat més llibres i articles en col·laboració, crec tenir dret a dir-ho: gairebé cap capellà col·labora en obres duradores i sòlides amb un altre. No he trobat el desllorigador d'aquest fet en els esquemes de Drewerman, ni en els documents eclesiàstics oficials, però és sorprenent de constatar que unes persones que han estat educades en la socialització del seminari i dotades de la teologia del presbiteri tinguin un comportament total de franc tiradors.

Insolidaritat

A l'entorn dels problemes que he tingut amb l'arxiu, hauria pogut esperar aliats entre el clergat, per germanor o per cultura. Per ara, o bé no han actuat, o la seva acció no ha estat suficient. I han honorat amb un silenci eloqüent les meves intervencions a la premsa sobre l'afer, la darrera de les quals ha estat una entrevista al quadernet central de *La Vanguardia* el 27 de gener del 2000. L'únic capellà que em va dir que ho havia llegit va ser el meu predecessor a l'arxiu, en Josep Riera, el qual va opinar que el culpable de tot era jo, per haver traslladat al Seminari la sala de treball. Els que conviuen amb mi van guardar el silenci que els escau, pel model de resignació que han introjectat, i els meus superiors, igual, pel model de govern que segueixen.

La companyonia entre capellans és molt limitada: es limita a aprofitar lleures per conviure. Les converses, en aquestes i altres ocasions, solen ser superficials i evasives. Quan arriben els problemes, cadascú se'ls ha de resoldre. Recordo amb agraïment unes atencions rebudes d'en Joan Planellas en ocasió de malaltia. Dels meus veïns de parròquia, cap no em va visitar en una estada a l'hospital. El bisbe, tampoc.

Espiritualitat

M'hauria agradat de dedicar una de les deu paraules a la pregària. En Llorenç Gomis també en volia parlar a les seves memòries, i s'ho va deixar al tinter. Qui vulgui trobar el meu pensament sobre la pregària com a purificació del desig, haurà de recorre a un article meu publicat al *Punt* amb el títol "Des del desig cap a la pregària".

Qui presideix la pregària col·lectiva troba estímuls per no restar endarrera en la recerca de Déu. La trajectòria és aquell camí de Sant Joan de la

Creu, d'anar al Tot passant pel No-res. Entre els textos que diuen de manera vibrant allò que m'interessa més, i que més em concerneix, hi ha el *Benedictus Deus Israel*, alguns versos de les *Elegies de Bierville*, de Carles Riba i pàgines de Péguy sobre l'esperança. Rellegint Riba, miro "els ossos decebuts i l'heroica pira en el vespre desesperat" de derrotes patides en voler realitzar projectes culturals i eclesials, i sento que "el batut va retrobant-se soldat" per continuar "en l'apassionada recerca del que és ver i és just i amb sobrepreu de dolor".

Economia

La meua economia ha estat original. N'hi ha que cobren per no treballar: els aturats. Jo, de 1983 a 1997, he pagat per treballar.

Si hagués fet de rector, hagués cobrat 95.000 ptes. mensuals. El bisbat gratificava els segons càrrecs amb 15.400 ptes., quantitat que va ser establerta el 1979 i s'ha mantingut congelada, sense que els afeccionats a les commemoracions hagin pensat a celebrar-ne el segon decenni. Tothom sap com ha disminuït el valor adquisitiu des de 1979 fins ara. M'hagués correspost com a arxiver diocesà la gratificació per un segon càrrec. Els meus ingressos haurien pujat a 110.400 ptes. Gratificar un tercer càrrec, com és el de la parròquia, no em consta que estigui establert. Els eclesiàstics no consideren immoral ignorar les conseqüències de la inflació, ni donar feina sense pagar-la.

Fent classes a la Normal cobrava 79.574 ptes. El bisbat afegia, per la feina feta a l'arxiu i a la parròquia, la gratificació de 15.400 ptes. No variava, perquè, tant si les responsabilitats arxivístiques o parroquials són poques com si són moltes, són "el segon càrrec". El total dels meus ingressos mensuals era de 94.974 ptes.

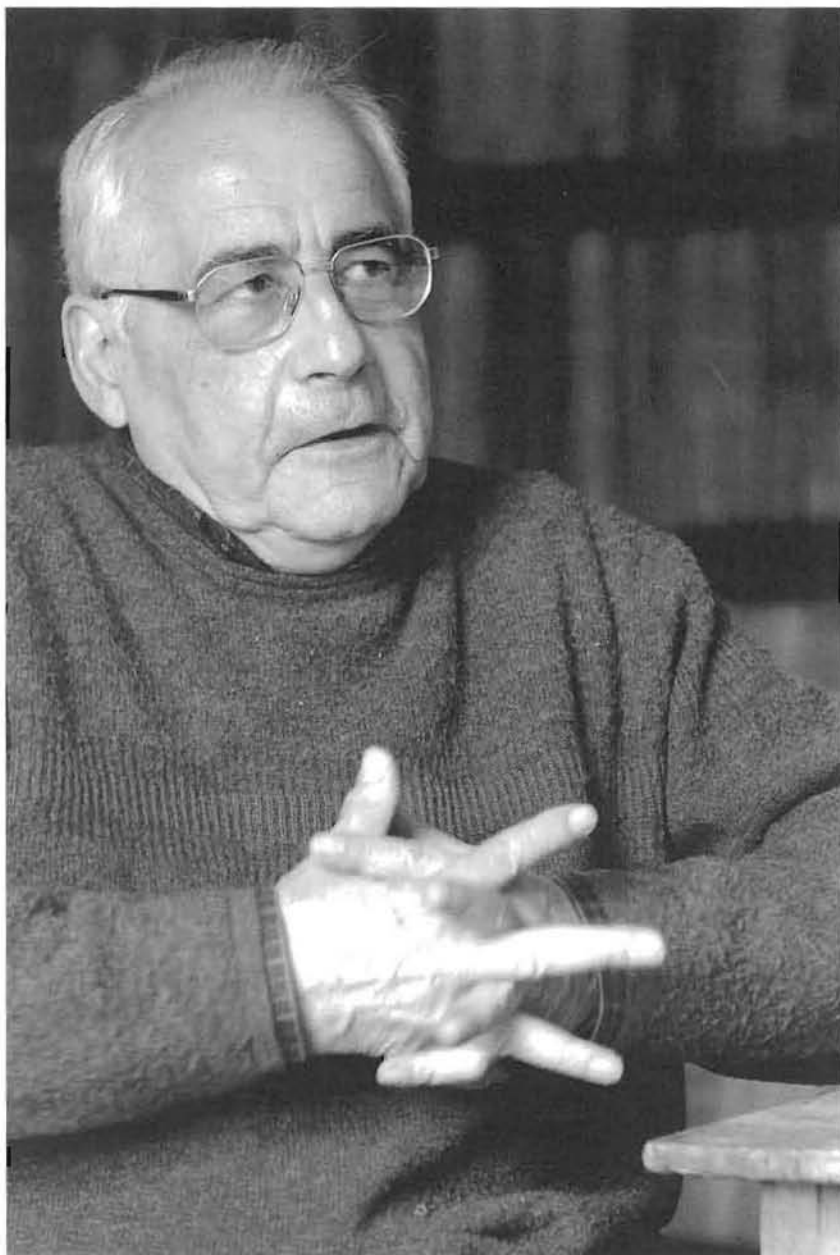
La diferència fins a les 110.400 que hagués cobrat cas de deixar les classes implica que he estat pagant 15.000 ptes. al mes per poder treballar com a professor de religió dels futurs mestres. Fins a la dimissió, el setembre de 1997. Ara el meu salari és el dels altres capellans (97.943 el març de 1999; 99.952 el març de 2000), perquè la parròquia ja no és un segon càrrec al costat de l'arxiu: tot és u. Per donar un terme de comparació: un mestre de primària que comença a treballar cobra 304.000 pessetes mensuals.

En introduir al pròleg de la guia de l'arxiu una referència al treball d'arxiver que jo considerava miserablement retribuït, el diputat ponent de Cultura em va invitar gentilment a treure-la. Hem de viure en un món feliç, i esmenar injustícies pot perjudicar la tranquil·litat. I quan vaig dedicar quatre-centes hores a compondre un llibre sobre els masos de Fornells, l'Ajuntament tenia molt clar que havia de pagar un milió i mig a la impremta, que havia de retribuir la feina de l'arquitecte municipal, que hi posà els mapes, i que el treball d'investigació i edició del mossèn era gratuït. Si a l'església no cal anar-hi amb els bitllets que es necessiten per fer qualsevol compra a la botiga, i n'hi ha prou buidant la xavalla que resta al fons del moneder, era evident per als regidors que quedarien malament donant xavalla al capellà per una feina feta per encàrrec. És més digne, elegant i barat donar-li les gràcies.

No ens entenem

No dol tant la disminució de gent a les esglésies com un altre fet, que en llenguatge capellanesc s'anomena secularització o postcristianisme. Poc importen els noms, sinó els fets. Uns fets que no puc descriure de manera objectiva, perquè m'afecten.

El fet global consisteix en el fenomen que una part de la societat interpreta sistemàticament la religió de tal manera que la buida de sentit. Primerament, se situa en la categoria de "creient no practicant", que [...]

Imatge de mossèn Josep Maria Marquès. Autor, Pere Duran. Fons DdG. INSPAI, Centre de la Imatge de la Diputació de Girona.